

Centar za evroatlantske studije CEAS
napredak, posvećenost, uticaj

KOSOVO PRE SVEGA -

Analiza nacрта Strategije odbrane

Republike Srbije

Izveštaj Centra za evroatlantske studije (CEAS) iz Srbije

Decembar 2018.

Ova studija je objavljena uz delimičnu podršku Nacionalne zadužbine za demokratiju (NED).
Stavovi i mišljenja izrečeni u ovoj publikaciji ne predstavljaju stavove i mišljenja NED.

Sadržaj

Izvršni rezime.....	2
Uvod - politički i normativni kontekst u kome se usvajaju nova strateška dokumenta Republike Srbije5	
Uporedna hronologija usvajanja krovnih dokumenata Republike Srbije i Evropske unije i drugih relevantnih akata i odluka	5
Odnos Srbije i NATO	13
Moskva kva kva	14
Pojačana odbrambena saradnja sa Kinom.....	18
America First	20
Vežba - Srbija 2018 – NATO EADRCC i Ministarstvo unutrašnjih poslova RS.....	22
Učešće Vojske Republike Srbije u multinacionalnim operacijama i vojne vežbe	23
Normativna analiza novog nacrtu Strategije odbrane Republike Srbije	25
Normativna analiza - Komentari o pravnoj usaglašenosti nacrtu Strategije odbrane sa relevantnim zakonodavstvom u ovoj oblasti	29
Zaključci i preporuke	32
O CEAS-u	36

Izvršni rezime

Nova strateška dokumenta Republike Srbije (RS) razmatraju se i usvajaju u izrazito dinamičnom periodu globalnih bezbednosno-političkih trendova. Istovremeno, RS se suočava i sa mnogobrojnim neuobičajeno velikim unutrašnjim izazovima, od potrebe reforme pravosuđa do potrebe normalizacije odnosa sa Kosovom. I spoljne i unutrašnje okolnosti objektivno otežavaju usvajanje dobro artikuliranih strateških bezbednosnih i odbrambenih dokumenata relativno male zemlje u relativno neizvesnom procesu evropskih integracija i pregovora sa Prištinom, koje vodi u stvari sa međunarodnom zajednicom. Oba izveštaja, analiza nacrtu Strategije nacionalne bezbednosti (SNB) i nacrtu Strategije odbrane (SO), pod krovim nazivom *Kosovo pre svega* su strukturalno isto napisana - prvo su analizirani politički i detaljni normativni kontekst, pa slede kvalitativna analiza novih nacrtu, uporedna analiza predloženih nacrtu sa postojećom zakonskom regulativom, i na kraju zaključci i preporuke.

Glavna politička karakteristika perioda u kome se analizira nacrt Strategije odbrane Republike Srbije jeste neizvesna sudbina sadašnje forme pregovora sa zvaničnom Prištinom pod pokroviteljstvom EU i uz podršku SAD. Od septembra 2018. godine kada je CEAS objavio analizu nacrtu nove SNB do decembra 2018. kada objavljujemo analizu nacrtu SO odnosi Beograda i Prištine su značajno pogoršani, prvo najavom transformacije Kosovskih bezbednosnih snaga po ubrzanom proceduri, što je zvanični Beograd s razlogom uznemirilo, a zatim zbog neprihvatljive odluke Prištine da uvede povećanu carinu od 100% na robu iz Srbije i Bosne i Hercegovine. Ova odluka donešena je samo par dana posle odluke Interpola da Kosovu onemogući članstvo, a čemu je i intenzivna legitimna diplomatska inicijativa Srbije doprinela. Tenzije na severu Kosova uzrokovane kontroverznim stilom hapšenja i pokušaja hapšenja pojedinih Srba od strane kosovskih policijskih snaga. No njima doprinose i tendenciozno nejasne izjave srpskih zvaničnika o procedurama ulaska različitih formacija kosovskih i međunarodnih bezbednosnih struktura na severni deo Kosova i netačna interpretacija uloge i mandata KFOR-a, što dodatno doprinose rastu nestabilnosti, gubljenju poverenja i generalnom gušenju dijaloga u postojećoj formi.

CEAS pozdravlja diplomatsku i svaku drugu uzdržanost koju Republika Srbija za sada demonstrira u ovim izuzetno složenim okolnostima.

CEAS pozdravlja napore Republike Srbije da se poboljšaju stambeni i drugi materijalni aspekti pripadnika sistema bezbednosti i oružanih snaga koji se u poslednje vreme intenziviraju.

CEAS razume u načelu permanentni proces razmatranja najbolje ostvarivih opcija popunjavanja u sistemu bezbednosti i odbrane.

CEAS pozdravlja nedavne promene u Vojsci Srbije i smatra ih vrlo korisnim za napore Republike Srbije da iznađe mirno, kompromisno multidimenziono rešenje odnosa sa Prištinom i nastavi da doprinosi regionalnom miru i stabilnosti.

CEAS u načelu pozdravlja budžetske planove za fiskalnu 2019. godinu kojim je predviđeno da vojska dobija 23, a policija desetak milijardi dinara više nego prethodne godine, ali smatra da Republika Srbija i sa kratkoročnog i sa strateškog aspekta mora obratiti pažnju na globalne trendove vezane za potencijalne nabavke skupljih modernijih sistema.

CEAS podseća da je, na primer, američki Kongres 2017. godine usvojio CAATSA sankcije koje su u stvari zakon. Sekcija 231 tog zakona se zove „Uspostavljanje sankcija vezano za osobe uključene u transakcije sa obaveštajnim ili odbrambenim sektorima Vlade Ruske Federacije.“ U jednom delu te sekcije se kaže: “Zakon navodi da će Predsednik naložiti pet ili više mera sankcija opisanih u Sekciji 235 zakona u odnosu na osobu koju Predsednik utvrdi, na dan ili nakon datuma usvajanja, da se angažuje u značajnoj transakciji sa licem koje je deo, ili deluje u ime odbrambenog ili obaveštajnog sektora Vlade Ruske Federacije.”

CEAS je na ovu okolnost već upozoravao u svojoj analizi nove SNB iz septembra 2018. godine. Od tada do decembra 2018. godine čulo se par neodređenih izjava predstavnika državnog rukovodstva o kupovini borbenih sredstava, pa i onih iz Rusije, a ima indicija da će te nabavke ići preko Belorusije. Najčešće se spekuliše o helikopterima MI35 i raketnom sistemu Pancir, koji po CEAS saznanjima, zbog elemenata visoke tehnologije ugrađenih u njih, spadaju pod transakcije koje mogu biti kažnjene sankcijama po američkom zakonu CAATSA.

Za Srbiju bi, ako želi i dalje da se bori za podršku SAD u nalaženju obostrano prihvatljivog, kompromisnog multidimenzionog rešenja odnosa Beograda i Prištine, bilo pametno da pokuša da spomenute kupovine otkaže, ili da pokuša da ih kupi od treće strane. Ako su plaćanja već obavljena, CEAS smatra da bi bilo dobro da ako do sankcija dođe, one pogode pojedince odgovorne za koliziju, a ne ceo sistem, odnosno Republiku Srbiju i time ugroze njena očekivanja o podršci SAD-a u procesu formalizovanja odnosa sa Prištinom.

CEAS smatra da je nacrt nove SO prevashodno napisan, kao i nacrt SNB, da bi se zadovoljila forma u ispunjavanju očekivanja artikulisanih u procesu pregovora po poglavljima sa EU. Hronološka neusklađenost, kao i upitan kvalitet oba dokumenta, serija nekonzistentnosti, nedorečenosti i neusklađenosti sa aktuelnim zakonima govori u prilog tome. Verovatno zbog gore navedenog, nacrti novih strategija, iako predstavljeni javnosti još u proleće 2018. godine, do objavljivanja ovog izveštaja u decembru 2018. godine još nisu ušli u skupštinsku proceduru, a i ne zna se kada će se to desiti.

Strategija odbrane Republike Srbije u hijerarhiji pravnih akata zauzima mesto iznad zakona kojima se uređuje oblast odbrane, a proističe iz Ustava i Strategije nacionalne bezbednosti Republike Srbije kao hijerarhijski višeg strategijskog dokumenta. Međutim, Narodna skupština je u maju 2018. godine donela set zakona iz oblasti odbrane, u vreme kada su nacrti nove SO i SNB već bili na javnoj raspravi. Zato nije jasno na koji način će nova Strategija odbrane “usmeravati razvoj normativnih, doktrinarnih i organizacionih rešenja sistema odbrane, planiranje i finansiranje”, jer će biti doneta nakon zakona kojima se ova oblast uređuje, a o njoj se raspravlja i verovatno će biti usvojena istovremeno, a ne nakon usvajanja nove SNB.

Generalni utisak o nacrtu SO je da je i on, kao i nacrt SNB, potpuno kosovocentričan, a time i rusocentričan, u smislu opisa ili odsustva konstatacija aktuelnih politika i percepcija Zapada prema aktuelnom režimu u Moskvi. CEAS procenjuje da je ova okolnost u funkciji očekivanja Beograda oko uloge Moskve u podršci iznalaženja kompromisnog rešenja oko Kosova. Ovo se vidi već u nepotpunom opisu bezbednosnog globalnog i regionalnog okruženja, definisanju „pretnji nacionalnim interesima“ i svemu drugom dalje u tekstu.

CEAS smatra da je glavni propust nacrtu SO to što izostavlja podređenost sistema odbrane demokratskoj civilnoj kontroli i javnom nadzoru, što bi u redigovanoj verziji nacrtu koji ulazi na glasanje u skupštinskoj proceduri moralo da se nađe.

CEAS smatra da je među glavnim propustima nacrtu SO to što su normativno i sadržinski neusklađeni vrlo bitni termini poput konceptata civilne odbrane, totalne odbrane i kritične infrastrukture, što bi u redigovanoj verziji koja ide u skupštinsku raspravu takođe moralo biti usaglašeno.

CEAS, kao organizacija koja u svom radu prevashodno prati dešavanja u evroatlantskom svetu, NATO, odnose EU-NATO i Srbija-NATO, smatra da u nacrtu SNB i nacrtu SO postoje značajni propusti koji se tiču spomenutih oblasti. Sam geografski položaj RS, pa nadalje sve do navođenja evropskih integracija kao nacionalnog interesa i okolnosti da su sve zemlje regiona u procesu evroatlantskih integracija ili jačanja saradnje, zahtevaju da se u nacrtima, bez obzira na okolnosti oko dijaloga sa Prištinom, spomene rat u Ukrajini koji je izostavljen kao bitna bezbednosno-politička okolnost, eksplicitnije spomenu međusobna percepcija EU i NATO kao ključnih partnera, njihov zajednički stav i mere prema aktuelnom režimu u Moskvi, te jačanje i širenje oblasti saradnje EU i NATO. Isto je i sa nedavnim prijemom Crne Gore u NATO, što je faktor koji značajno doprinosi regionalnoj bezbednosti.

CEAS smatra da su se u nacrtima konkretnije morale spomenuti okolnosti poput obima i dubine saradnje Srbije sa NATO u okviru Individualnog akcionog plana partnerstva sa NATO i kroz druge okvire, kao i dalji planovi.

CEAS smatra vrlo indikativnim da se tek u nacrtima strateških dokumenata 2018. uvodi fraza „posledicama ratnih dejstava“ (a kojih osim NATO bombardovanja) i to u poglavlju Izazovi, rizici i pretnje bezbednosti od značaja za odbranu nacrtu Strategije odbrane, ali ne i u nacrtu nove Strategije nacionalne bezbednosti gde im je metodološki mesto.

CEAS posebno naglašava da su novi nacrti strategija objavljeni u aprilu 2018, da je javna rasprava o njima trajala do 15. maja 2018, a da je Skupština Srbije 18. maja 2018. donela odluku o formiranju Komisije za istragu posledica NATO bombardovanja 1999. godine po zdravlje građana i životnu sredinu. Prvi preliminarni izveštaj Komisije se očekuje tek 2020. godine, pa ostaje nejasno po kojim kriterijumima su posledice već uvedene u nacrt SO.

Nacrt nove SO uvodi pojam *totalne odbrane*, ali skoro uopšte se ne daju ni okviri šta bi to trebalo da podrazumeva, niti kako se planira njegovo finansiranje. CEAS smatra da pojam totalne odbrane u verziji nacrtu SO koji uđe u skupštinsku proceduru mora biti malo detaljnije uveden. Generalno, CEAS smatra da bi za državu poput Srbije detaljnije razmatranje modela skandinavskih i baltičkih zemalja, kako članica NATO-a tako i vojno nesvrstanih, totalne odbrane, odgovora na hibridne pretnje i reagovanje u vanrednim situacijama, kao i način popunjavanja snaga bilo vrlo korisno.

CEAS smatra da je, zbog svega gore navedenog, prvo preko potrebno formalizovati normalizaciju odnosa između Beograda i Prištine koji predstavljaju poslednji veliki nerešeni faktor nasleđa Miloševićevog režima i ratova devedesetih. U skladu sa novim, nadajmo se multidimenzionim sporazumom, koji Srbiju neće ostaviti kao potpunog gubitnika, potrebno je ući u proces izmene postojećeg Ustava ili usvajanja novog. U ovim izmenama potrebno je bolje normirati osnovne postulate sistema bezbednosti i odbrane. U skladu sa novonastalim

okolnostima, nastavka ili odustajanja od EU integracija pre svega, potrebno je usvojiti iskrenu i sveobuhvatnu strategiju spoljne politike koja više ne bi smela biti reducirana na eventualni nastavak EU integracija, kao što je sada slučaj. Tek onda bi se trebala donositi nova krovna bezbednosna i odbrambena dokumenta. Ona moraju biti u suštinskom i normativnom skladu sa izabranom spoljnopolitičkom orijentacijom Srbije, s jedne, i sa geopolitičkim i geostrateškim okruženjem sa druge strane, te sadržati jasne odredbe o podeli vlasti, vladavini prava i ljudskih prava i demokratskog nadzora nad sistemom bezbednosti. Nova strateška dokumenta moraju definisati, u mnogo preciznijem vidu, stepen i obim saradnje EU sa NATO, Srbije sa EU i sa NATO, kao i buduće trendove saradnje i EU i Srbije sa NATO, ako Srbija ostane na putu evropskih integracija.

Srbija u oblasti odbrane, pre formalizacije odnosa sa privremenim organima Kosova, ustavnih izmena i novog suštinskog spoljnopolitičkog opredeljenja, koje uveliko određuje i modele saradnje ili integracija u oblastima bezbednosti i odbrane, ne bi trebala da odvaja velika budžetska sredstva za kupovinu oružija i borbenih sredstava, već da ih mahom investira u poboljšanje materijalnog stanja pripadnika sistema bezbednosti i odbrane.

Ukratko, PRE SVEGA rešiti pitanja oko KOSOVA da bi se Srbija izvukla iz, sa aspekta demokratske konsolidacije društva i države, nemoguće situacije u kojoj je pitanje KOSOVA PRE SVEGA, i ušla u novu u kojoj je DEMOKRATSKA SRBIJA PRVO izvodljiva opcija.

Uvod - politički i normativni kontekst u kome se usvajaju nova strateška dokumenta Republike Srbije

Napomena: Ovo poglavlje struktuirano je kao hronološki pregled ključnih događaja i trendova koji definišu društveno-politički kontekst u kojem su izrađeni nacrti Strategije nacionalne bezbednosti i Strategije odbrane i u kome je sprovedena javna rasprava, sa kraćim normativnim osvrtima na druga relevantna dokumenta i procedure usvajanja. Veći deo ovog poglavlja nalazi se i u CEAS prethodnom izveštaju KOSOVO PRE SVEGA u kome smo analizirali nacrt nove Strategije nacionalne bezbednosti, a dodati su ključni faktori koji određuju politički kontekst za period septembar-novembar 2018.

Uporedna hronologija usvajanja krovnih dokumenata Republike Srbije i Evropske unije i drugih relevantnih akata i odluka

Republika Srbija (RS) je nakon izdvajanja iz Državne zajednice Srbije i Crne Gore **maja 2006.** godine počela organizaciono i normativno uređivanje zatečenog sistema bezbednosti (SB) u skladu sa novonastalim okolnostima. Nakon kontroverznog referenduma održanog u neskladu sa procedurama propisanim tadašnjim Ustavom, čiju pripremu i proces usvajanja nije obeležila javna debata niti adekvatna uključenost akademske, ekspertske i građanske javnosti u raspravu, **novembra 2006.** godine usvojen je aktuelni Ustav¹ RS koji oblast bezbednosti i odbrane tretira u preambuli i preko dvadeset članova.² On, nažalost, nije

¹ Ustav Republike Srbije. Novembar 2006. godine. Dostupno na: <http://www.ustavni.sud.rs/page/view/sr-Latn-CS/70-100028/ustav-republike-srbije>

² Odredbe Ustava RS koje se odnose na SB su: Preambula (KiM: ustavna "obaveza svih državnih organa da zastupaju i štite državne interese Srbije na Kosovu i Metohiji u svim unutrašnjim i spoljnim političkim odnosima"); Čl.8. (Teritorija i

stvorio sve potrebne pretpostavke za reformu SB. CEAS je o izazovima sistemske reforme SB RS intenzivno pisao u svom izveštaju *Karika koja nedostaje*.³ Smatramo da je većina nalaza iz tog izveštaja i dalje aktuelna.

Republika Srbija je u **decembru 2007. godine** usvojila *Rezoluciju Narodne skupštine RS o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije*⁴, kojom je proglašena vojna neutralnost Republike Srbije u jednoj rečenici „donosi odluku o proglašavanju vojne neutralnosti Republike Srbije u odnosu na postojeće vojne saveze do eventualnog raspisivanja referenduma na kojem bi se donela konačna odluka o tom pitanju.“

Skupština Kosova je **17. februara 2008. godine** jednostrano proglasila nezavisnost autonomne pokrajine Kosovo i Metohija od Republike Srbije.

Aktuelna Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije⁵ (SNB) usvojena je u **oktobru 2009. godine**. Usvajanju je prethodio kratak period relativno jalove javne rasprave. O predlogu odluke o usvajanju SNB RS i Strategije odbrane RS (SO), koje je podnela Vlada, raspravljano je u objedinjenoj raspravi na sednici redovnog zasedanja Narodne skupštine Republike Srbije⁶. Po usvajanju strategije su objavljene u “Službenom glasniku RS” br.88/09. Iako pitanje nacionalne bezbednosti ima širi karakter od odbrane, ceo proces izrade SNB u zvaničnim institucijama vodilo je Ministarstvo odbrane. Adekvatan sled stvari bio i da se prvo raspravlja i usvaja SNB pa tek onda SO.

*Ugovor o izmenama i dopunama Ugovora o stvaranju Evropske unije (Mastrihtski ugovor) i Ugovor o stvaranju Evropske ekonomske zajednice (EEZ) (Rimski ugovor)- takozvani Lisabonski ugovor*⁷ EU je stupio na snagu **1. decembra 2009. godine**, svega par meseci pošto je Srbija usvojila novu SNB. *Lisabonski ugovor* je uveo klauzulu obavezne kolektivne solidarnosti koja obavezuje na pružanje eventualne vojne pomoći onoj EU članici koja je pogođena ljudskom ili prirodnom katastrofom ili terorističkim napadom,⁸ što je u određenim delovima promenilo koncept Zajedničke spoljne i bezbednosne politike (ZSBP) EU, o čemu je CEAS intenzivno pisao u izdanjima svog magazina *Novi Vek*.⁹

U stručnoj i široj javnosti u Srbiji retko se spominje činjenica da se u *Lisabonskom ugovoru* potvrđuje da NATO i dalje ostaje osnova kolektivne bezbednosti onih svojih članica koje su

granica); Čl.16. (Međunarodni odnosi); Čl.16. (Pravo na slobodu i bezbednost); Čl.39. (Sloboda kretanja); Čl.45. (Prigovor savesti); Čl.50.st.3. (Sloboda medija); Čl.54.st.4 (Sloboda okupljanja); Čl.55.st.3. i 4. (Sloboda udruživanja); Čl.97. t.1.,4.,5., 9.(Nadležnost Republike Srbije); Čl.99. (Nadležnost Narodne skupštine); Čl.105. (Način odlučivanja u Narodnoj skupštini); Čl.109.st.4. (Raspuštanje Narodne skupštine); Čl.123. (Nadležnost Vlade); Čl.124. (Odgovornost Vlade); Poglavlje 6. čl.139-141. (Vojaska Srbije); Čl.182. (Pojam, osnivanje i teritorija autonomne pokrajine); St.4. ”Teritorija autonomnih pokrajina i uslovi pod kojima se može promeniti granica između autonomnih pokrajina određuje se zakonom. Teritorija autonomnih pokrajina ne može se menjati bez saglasnosti njenih građana izražene na referendumu, u skladu sa zakonom.” ; Čl.194.st.4. i 5. (Hijerarhija domaćih i međunarodnih opštih pravnih akata); Čl.200. (Vanredno stanje); Čl.201. (Ratno stanje) i Čl.202. (Odstupanja od ljudskih i manjinskih prava u vanrednom i ratnom stanju).

³Karika koja nedostaje. Centar za evroatlantske studije. Novembar 2014. Dostupno na: <https://www.ceas-serbia.org/images/prilozi/CEAS-Karika-koja-nedostaje.pdf>

⁴ „Sl.glasnik RS“ br. 125/2007

⁵ Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije. Oktobar 2009. godine. Ministarstvo odbrane Republike Srbije. Dostupno na:

http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/dokumenta/strategije/Strategija%20nacionalne%20bezbednosti%20Republike%20Srbije.pdf

⁶ Prva sednica Drugog redovnog zasedanja Narodne skupštine Republike Srbije u 2009. godini. Narodna skupština Republike Srbije. Dostupno na:

http://www.parlament.gov.rs/Prva_sednica_Drugog_redovnog_zasedanja_Narodne_skup%C5%A1tine_Republike_Srbije_u_2009_godini.4083.941.html

⁷The Lisbon Treaty. Decembar 2009. godine. Dostupno na: <http://www.lisbon-treaty.org/wcm/the-lisbon-treaty.html>

⁸ Takođe, Lisabonskim ugovorom Evropska bezbednosna i odbrambena politika postala je Zajednička bezbednosna i odbrambena politika.

⁹ Novi Vek. Dostupno na: <https://www.ceas-serbia.org/sr/95-novi-vek/128-novi-vek>

istovremeno i članice EU. To se ne odnosi na one članice EU koje nisu članice NATO-a ukoliko one to ne žele.¹⁰

Republika Srbija je u **aprilu 2013.** godine usvojila *Prvi sporazum o principima normalizacije odnosa Beograda i Prištine*¹¹ (dalje u tekstu Briselski sporazum)¹² koji podrazumeva normalizaciju odnosa sa Kosovom.

U **januaru 2014.** je u Briselu održana prva međuvladina konferencija između Srbije i EU, čime je označen početak pristupnih pregovora na političkom nivou. Srbija je do sada otvorila 14 od ukupno 35 pregovaračkih poglavlja, ali još uvek ne i poglavlje 31 – Zajednička spoljna, bezbednosna i odbrambena politika, za koje se još uvek čeka skrining izveštaj za proces sproveden još 2014. godine.^{13 14}

Poglavlje 31 se sastoji od obaveza za usklađivanje sa pravnim tekovinama EU, pravno obavezujućih međunarodnih ugovora i progresivnog usklađivanja sa političkim tekovinama EU, tj. zajedničkim spoljnopolitičkim odlukama, stavovima i merama. Ovakvo usklađivanje podrazumeva usklađivanje spoljnopolitičkog delovanja Republike Srbije sa spoljnopolitičkim pristupom EU, koji je zasnovan na odlukama i zaključcima Spoljnopolitičkog saveta i Evropskog saveta EU.¹⁵ Dalje, ovo podrazumeva i prilagođavanje domaćih institucija, zaduženih za spoljnu, bezbednosnu i odbrambenu politiku zemlje, za funkcionisanje i proaktivno delovanje unutar sistema EU.

Srbija je **od 2014. godine** učinila značajan pomak u procesu saradnje sa EU učešćem u misijama i operacijama u okviru Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike Evropske unije, i u tom smislu razvija i sistem za učešće u civilnim operacijama EU. Takođe, radi se na sprovođenju reformi u oblasti sistema odbrane i upravljanja krizama (migraciona kriza). CEAS je o ovome detaljnije pisao u izveštaju *Priča sa zapadne strane*.¹⁶

Posle višegodišnjeg usaglašavanja, Vlada RS usvojila je *Individualni akcioni plan partnerstva* (IPAP)¹⁷ sa NATO u **januaru 2015.** godine. Srbija je svoje partnerstvo sa NATO usaglasila kroz akcioni plan od četiri ključne oblasti: politički i bezbednosni okvir; odbrambena i vojna pitanja; javna diplomatija, naučna saradnja, sistem upravljanja krizama i planiranje u vanrednim situacijama; zaštita tajnih podataka.¹⁸ IPAP se sprovodio usporeno, pre svega zbog pregovora o formalizaciji normalizacije odnosa između Beograda i Prištine koji sve više uslovljava i limitira ostale procese u državi i društvu.¹⁹

U okviru pregovaračke grupe za poglavlje 31 o pristupanju Srbije EU (spoljna, bezbednosna i odbrambena politika) u **maju 2016. godine** osnovana je podgrupa Ministarstva odbrane i Vojske Srbije odgovorna za pružanje pravnog okvira i institucionalnih kapaciteta za učešće srpskih civilnih struktura u multinacionalnim operacijama od strane Evropske unije. Kao

¹⁰ Novi vek, br. 1. 2012. Centar za evroatlantske studije. Dostupno na: <https://www.ceas-serbia.org/images/tromesecnik/novi-vek-broj-02.pdf>

¹¹ Prvi sporazum o principima normalizacije odnosa Beograda i Prištine. April 2013. Dostupno na: http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/FIRST_AGREEMENT_OF_PRINCIPLES_GOVERNING_THE_NORMALIZATION_OF_RELATIONS,_APRIL_19,_2013_BRUSSELS_en.pdf

¹² Tekst briselskog sporazuma. Blic. April 2013. godine. Dostupno na: <https://www.blic.rs/vesti/tema-dana/tekst-briselskog-sporazuma/8911sr2>

¹³ Srbija i EU - poglavlje o spoljnoj politici čeka u fioci. N1. Avgust 2018. Dostupno na: <http://rs.n1info.com/a411998/Vesti/Srbija-i-EU-poglavlje-o-spoljnoj-politici-ceka-u-fioci.html>

¹⁴ Za poglavlje 31 još uvek nema Skrining izveštaja. Izjava Vladimira Ateljevića, član Pregovaračkog tima zadužen za poglavlja 30 i 31. Evropski pokret Srbija. Decembar 2017. Dostupno na: <http://arhiva.emins.org/srpski/news/article/za-poglavlje-31-jos-uvek-nema-skrining-izvestaja>

¹⁵ Ibid

¹⁶ Priča sa zapadne strane. Centar za evroatlantske studije. Jun 2018. Dostupno na: <https://www.ceas-serbia.org/sr/publikacije/prica-sa-zapadne-strane>

¹⁷ Individualni akcioni plan partnerstva (IPAP). Decembar 2014. godine. Dostupno na: http://www.mfa.gov.rs/sr/images/ipap/ipap_srb_05122017.pdf

¹⁸ Ibid

¹⁹ Primarni instinkt – za više NATO-a na Zapadnom Balkanu. Studija CEAS-a. Septembar 2017. Strana 57. Dostupno na: https://www.ceas-serbia.org/images/publikacije/CEAS_Basic_Instinct_WEB.pdf

rezultat rada ove podgrupe, Vlada Srbije usvojila je zaključak o usvajanju Izveštaja o neophodnosti uspostavljanja pravnog okvira i institucionalnih kapaciteta za učešće srpskih civilnih struktura u multinacionalnim operacijama.²⁰

Evropska unija je **juna 2016.** godine usvojila dokument "Jedinstvena vizija, zajedničko delovanje: Jača Evropa – Globalna strategija spoljne i bezbednosne politike EU"²¹(GSEU) koja predstavlja najznačajniji strateški dokument Evropske unije u oblasti bezbednosti.

Spomenute odredbe iz *Lisabonskog ugovora* se zbog hronologije usvajanja, kao ni nalazi iz *GSEU*, ne nalaze u aktuelnoj SNB i Strategiji odbrane Republike Srbije.²² Sama činjenica da u aktuelnoj SNB ove promene nisu unešene, a da je Srbija u procesu EU integracija, predstavlja dovoljan razlog da se usvoji nova SNB.²³

Postojeća SNB, nije u skladu sa prioritetima *GSEU* između ostalog, koji se odnose na: bezbednost unije; investiranje u izgradnju otpornosti i održivosti država i društava na istočnim i južnim granicama Evropske unije i razvoj integrisanog pristupa u rešavanju konflikata i kriza.

Evropski savet je (u **oktobru 2017.**) doneo zaključak o implementaciji *GSEU*²⁴ u oblasti bezbednosti i odbrane kojim definiše nivo ambicija u pogledu utvrđivanja glavnih ciljeva koje će Evropska unija i njene članice nastojati da ostvare, uključujući tu i dalje unapređenje Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike. Zaključci Saveta predstavljaju tumačenje *GSEU* za države članice koje su suzdržane prema predlogu za jačanjem saradnje u oblasti bezbednosti i odbrane na evropskom nivou. Takođe, značajna pažnja posvećena je i izbegavanju dupliranja kapaciteta sa NATO i ostvarenju pune komplementarnosti sa tom organizacijom. Nivo ambicija je tesno povezan sa sledećim strateškim prioritetima predstavljenim *GSEU*: odgovor na spoljne sukobe i krize; izgradnja partnerskih kapaciteta i zaštita Evropske unije i njenih građana.

Vlada RS formirala je **krajem 2016.** godine radnu grupu za izradu odbrambenih i strateških dokumenata, čija je finalizacija tada najavljena za **kraj 2017. godine.**

Spomenutu grupu su činili predstavnici: Generalnog sekretarijata predsednika Republike, Ministarstva odbrane, Ministarstva spoljnih poslova, Ministarstva unutrašnjih poslova, Bezbednosno-informativne agencije, Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave, Ministarstva pravde, Ministarstva finansija, Ministarstva privrede, Kancelarije Saveta za nacionalnu bezbednost i zaštitu tajnih podataka, Kancelarije za evropske integracije i Kancelarije za Kosovo i Metohiju.

U grupi nisu bila resorna ministarstva koja se bave zdravljem, ekologijom i obrazovanjem, između ostalih, iako stanje u sve tri spomenute oblasti itekako doprinosi stanju bezbednosti države i građana.

Od formiranja radne grupe u javnosti nije bilo dovoljno informacija o procesu izrade dokumenata. Nacrti Strategije nacionalne bezbednosti²⁵ i odbrane²⁶ objavljeni na sajtu Ministarstva odbrane, u čijoj nadležnosti je bila i organizacija javne rasprave koja je

²⁰ Korak napred - uskoro i srpski civili u mirovnim misijama pod okriljem UN, EU i OEBS. Novembar 2017. Dostupno na: http://www.deiup.mod.gov.rs/sr/info/vesti/korak-napreduskoro-i-srpski-civili-u-mirovnim-misijama-pod-okriljem-un,eu-i-oeb#_WyD2eu6FOxA

²¹ Globalna strategija spoljne i bezbednosne politike EU. Jun 2016. Dostupno na: http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdfhttp://www.mfa.gov.rs/ZPEU_web.pdf

²² Ibid

²³ Ibid

²⁴ Ibid

²⁵ Nacrt Strategije nacionalne bezbednosti Republike Srbije. April 2018. Dostupno na: http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/javna%20rasprava/strategije/Nacrt%20Strategije%20nacionalne%20bezbednosti.pdf

²⁶ Nacrt Strategije odbrane Republike Srbije. April 2018. Dostupno na: http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/javna%20rasprava/strategije/Nacrt%20Strategije%20odbrane.pdf

najavljena tek **19. aprila 2018.** godine.²⁷ U postupku pripreme nacrtu SNB i SO, Ministarstvo odbrane je sprovedelo javnu raspravu u skladu sa Programom javne rasprave koji je odredio Odbor za pravni sistem i državne organe Vlade Republike Srbije, na 44. sednici održanoj 18. aprila 2018. godine.²⁸ Ministarstvo odbrane je održalo, u periodu od **20. aprila do 15. maja 2018.** godine skupove u okviru javne rasprave u Nišu, Novom Sadu i Beogradu, a u istom periodu održano je i svega nekoliko rasprava organizacija građanskog društva (OGD).²⁹ ³⁰ Komentari u amandmanskoj formi su mogli da se šalju Ministarstvu odbrane samo do kraja trajanja javne rasprave.

Rok za javnu raspravu je očito bio veoma kratak, za adekvatnu uporednu, kvalitativnu i normativnu analizu koja bi morala uslediti pre amandmanskog izjašnjavanja. Grupa OGD su ispred Nacionalnog Konventa o EU poslale zahtev za produženje roka javne rasprave uz obrazloženje da je predviđeni rok isuviše kratak kako bi se prikupili i poslali svi komentari na oba nacrtu strateških dokumenata, što Ministarstvo odbrane nije usvojilo.

Inače, sama procedura za usvajanje predloženih nacrtu je sledeća - Ministarstvo odbrane je sprovedelo javnu raspravu u skladu sa Programom javne rasprave koji je odredio Odbor za pravni sistem i državne organe Vlade Republike Srbije.³¹ Nakon završetka javne rasprave prema delu III 2. Poslovnika Vlade,³² sledi priprema materijala za sednicu Vlade, a kada Vlada, na svojoj sednici utvrdi predlog Strategije, šalje taj predlog Narodnoj skupštini. Predlog se dostavlja nadležnom Odboru za odbranu i unutrašnje poslove i o njemu se raspravlja po Poslovniku Narodne skupštine.³³ Nadležnosti Narodne skupštine utvrđene su čl.99. Ustava. čl.99.st.1.tačka 9 i njime se precizira da Narodna skupština: usvaja Strategiju odbrane, ali nije predviđeno usvajanje Strategije nacionalne bezbednosti. Ipak, članom 9. stav 2. tačka 2 i 3 Zakona o odbrani ³⁴ predviđeno je usvajanje obe strategije u Skupštini, pa bi i ovo trebalo uskladiti.

Članom 16. Zakona o osnovama uređenja službi bezbednosti Republike Srbije ³⁵ definiše način obavljanja skupštinskog nadzora nad radom službi bezbednosti, neposredno i preko nadležnog odbora. Tako, Odbor, nadzire i usklađenost rada službi bezbednosti sa strategijom nacionalne bezbednosti, strategijom odbrane i bezbednosno-obaveštajnom politikom Republike Srbije.

Novi nacrt SNB navodi: „*Strategija nacionalne bezbednosti predstavlja polaznu osnovu za izradu drugih strateških i doktrinarnih dokumenata, dokumenata javnih politika i normativno-pravnih akata u svim oblastima društvenog života i funkcionisanja državnih organa i institucija, radi očuvanja i zaštite bezbednosti građana, društva i države.*“³⁶ pa

²⁷ Komentar na nacrt Strategije nacionalne bezbednosti i Strategije odbrane Republike Srbije. 4. maj 2018. Strukovno udruženje sektora bezbednosti. Dostupno na: <http://www.sektorbezbednosti.com/komentar-nacrt-strategije-nacionalne-bezbednosti-strategije-odbrane-republike-srbije/>

²⁸ Javna rasprava o nacrtima Strategije nacionalne bezbednosti Republike Srbije i Strategije odbrane Republike Srbije. 20. april 2018. Ministarstvo odbrane Republike Srbije. Dostupno na: <http://www.mod.gov.rs/lat/tekst/12455/javna-rasprava-o-nacrtima-strategije-nacionalne-bezbednosti-republike-srbije-i-strategije-odbrane-republike-srbije-12455>

²⁹ Stručna rasprava o nacrtima Strategije nacionalne bezbednosti i Strategije odbrane. BCBP. Maj 2018. Dostupno na: <http://www.bezbednost.org/Najave/6756/Strucna-rasprava-o-nacrtima-Strategije-nacionalne.shtml>

³⁰ CEAS o strategijama Ministarstva odbrane: Oba dokumenta „kosovocentrična“. EWB. Maj 2018. Dostupno na: <https://europeanwesternbalkans.rs/ceas-o-strategijama-ministarstva-odbrane-oba-dokumenta-kosovocentricna/>

³¹ Izveštaj o sprovedenoj javnoj raspravi. Ministarstvo odbrane. Dostupno na: http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/javna%20rasprava/strategije/Izvestaj%20o%20sprovedenoj%20javnoj%20raspravi%20za%20nacrt%20SNB.pdf

³² Poslovnik Vlade Republike Srbije. „Službeni glasnik RS“, br. 61/06- prečišćen tekst, 69/08, 88/09, 33/10, 69/10, 20/11, 37/11, 30/13 i 76/14

³³ Poslovnik Narodne skupštine. Dostupno na: [http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina-/vazna-dokumenta/poslovnik-\(precisceni-tekst\)/ceo-poslovnik-\(precisceni-tekst\).1423.html](http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina-/vazna-dokumenta/poslovnik-(precisceni-tekst)/ceo-poslovnik-(precisceni-tekst).1423.html)

³⁴ Zakon o odbrani. "Sl. glasnik RS", br. 116/2007, 88/2009, 88/2009 - dr. zakon, 104/2009 - dr. zakon, 10/2015 i 36/2018

³⁵ „Sl. glasnik RS“, br. 116/2007 i 72/2012

³⁶ Nacrt Strategije nacionalne bezbednosti Republike Srbije. April 2018. Strana 3. Dostupno na: http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/javna%20rasprava/strategije/Nacrt%20Strategije%20nacionalne%20bezbednosti.pdf

ostaje pitanje zbog čega su prvo usvojene brojne izmene i dopune zakona iz oblasti bezbednosti i odbrane i pre usvajanja novih strateških dokumenata. Naime, u setu zakona usvojenih **maja 2018.** godine su: Zakon o vojnom obrazovanju, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o odbrani; Zakon o izmenama i dopunama Zakona o Vojsci Srbije; Zakon o proizvodnji i prometu naoružanja i vojne opreme; Zakon o izmenama i dopunama Zakona o upotrebi Vojske Srbije i drugih snaga odbrane u multinacionalnim operacijama van granica Republike Srbije; Zakon o izmenama i dopunama Zakona o Bezbednosno-informativnoj agenciji, kao i Zakon o izmenama i dopunama Zakona o policiji i Zakon o graničnoj kontroli koji su usvojeni u martu 2018. godine.³⁷

Početakom **januara 2018.** godine je objavljen dugo očekivani nacrt Zakona o zaštiti podataka o ličnosti nacrt Zakona predviđa veliki broj izuzetaka u korist raznih "nadležnih organa", u odnosu na prava koja bi trebalo da garantuje. Poverenik za informacije od javnog značaja, kao i OGD su često naglašavale da se nacrt čini veoma nekonzistentnim i ostavlja utisak da je pisan više u interesu "bezbednosnih struktura" nego građana.³⁸

Nažalost, iako se nacrti novih SNB i SO tiču uveliko i oblasti poput zdravstva, obrazovanja, ekologije, ekonomije itd. u javnu raspravu se uključio jako mali broj OGD i drugih aktera koje se tim oblastima detaljnije bave. Predstavnici opozicionih političkih partija takođe nisu učestvovali u javnoj raspravi, neki s izgovorom da će o tome govoriti u Skupštini. S obzirom da opozicija mahom redovno ističe da ima neadekvatan tretman u skupštinskim raspravama, mogli su iskoristiti i javnu raspravu da svoje birače i javnost detaljnije upute u svoje nalaze. Tokom javne rasprave uopšte se nisu oglasili ni vojno-bezbednosni komentatori i analitičari koji su vrlo aktivni u medijima.

O nacrtima SNB i SO, koliko je CEAS-u poznato, objavljene su samo dve analize, jedna koju je objavila Radna grupe Nacionalnog konventa o Evropskoj Uniji (RG NKEU) za poglavlja 30 i 31³⁹ i druga koju je objavio Međunarodni institut za bezbednost čiji je osnivač Orhan Dragaš.⁴⁰

U *Strategiji za proširenje EU*⁴¹ za Zapadni Balkan, objavljenoj **februara 2018. godine** se navodi da bi dogovor Beograda i Prištine trebalo da bude postignut hitno što se može tumačiti kao želja da se do rešenja kosovskog problema dođe već do kraja ove godine.⁴² Indikativno je da je prvobitni nacrt Strategije proširenja EU sadržao formulaciju „*Beograd i Priština bi trebalo da dođu do pravno-obavezujućeg sporazuma do kraja 2019. godine*“, ali je u finalnom tekstu taj rok sklonjen i stavljena je samo odrednica “hitno”.⁴³

Sredinom **aprila 2018. godine**, skoro istovremeno kad su konačno objavljeni nacrti novih strateških dokumenata RS, Evropska komisija objavila je *Godišnji izveštaj Evropske komisije o Srbiji*⁴⁴ koji obuhvata period od **oktobra 2016. do februara 2018.** U oblasti spoljne, bezbednosne i odbrambene politike RS navode se sledeće ključne preporuke: **1) Srbija treba da izvrši kompletnu reviziju svojih strateških dokumenata u oblasti bezbednosti i odbrane tako da u potpunosti odražavaju evropsku orijentaciju RS u ovim oblastima, 2) Srbija treba da nastavi da sprovodi svoje zakone usvajanjem međunarodnih sankcija,**

³⁷ Narodna Skupština Republike Srbije. Doneti zakoni. Dostupno na: <http://www.parlament.gov.rs/akti/doneti-zakoni/doneti-zakoni.1033.html>

³⁸ Šabić: Nacrt zakona više u interesu bezbednosnih struktura. N1. Septembar 2018. Dostupno na: <http://rs.n1info.com/a417915/Vesti/Sabic-Nacrt-zakona-vise-u-interesu-bezbednosnih-struktura.html>

³⁹ Ibid

⁴⁰ Analiza nacrta Strategije nacionalne bezbednosti i odbrane. Međunarodni institut za bezbednost. Danas. Avgust 2018. Dostupno na: https://www.danas.rs/wp-content/uploads/2018/08/Bezbednost-2018_Internet.pdf

⁴¹ Usvojena Strategija proširenja EU Mogerini: Godina 2025. nije ciljani rok, već perspektiva; Han: Motivacija Kosovu oko dijaloga. Blic. Februar 2018. Dostupno na: <https://www.blic.rs/vesti/politika/usvojena-strategija-prosirenja-eu-mogerini-godina-2025-nije-ciljani-rok-vec/lcczmtmd>

⁴² Grubješić: “Hitno” znači rešenje za Kosovo do kraja godine. N1. Avgust 2018. Dostupno na: <http://rs.n1info.com/a415955/Vesti/Grubjesic-Hitno-znaci-resenje-za-Kosovo-do-kraja-godine.html>

⁴³ Ibid

⁴⁴ Izveštaj obuhvata period od oktobra 2016. do februara 2018. godine

uključujući tu i restriktivne mere Evropske unije, uz nadzor nad njihovom primenom, 3) Srbija treba da radi na poboljšanju usklađivanja svojih odluka sa EU deklaracijama i odlukama Saveta u oblasti zajedničke spoljne i bezbednosne politike.⁴⁵

Skupština Srbije je **18.maja 2018. godine** donela odluku o formiranju Komisije za istragu posledica NATO bombardovanja 1999. godine po zdravlje građana i životnu sredinu. **Prvi preliminarni izveštaj Komisije se očekuje tek 2020. godine.**⁴⁶

Tokom **leta 2018. godine** postalo je očito da će Srpska pravoslavna crkva (SPC) predstavljati iskrenu opoziciju naporima državnog rukovodstva da se dođe do rešenja o Kosovu koje bi Srbiju zadržalo na putu EU integracija. Kao što je i predsednik Crne Gore Milo Đukanović ocenio: „*To je izjava kojom je Irinej, u suštini, abolirao Pavelića i NDH, to je izjava kojom je komplimentirao petstogodišnjem robovanju Osmanskom carstvu. Okolnost da nije negirao tu svoju izjavu me nije iznenadila, ona mi je samo potvrdila da SPC ostaje glavni frontmen velikosrpskog nacionalizma prema regionu i Crnoj Gori i da ostaje udarna pesnica onoga što žele ideolozi Velike Srbije i imperijalne Rusije na Balkanu.*“⁴⁷

Ministarka za Evropske integracije Srbije, Jadranka Joksimović je u **julu 2018. godine** izjavila da je Litvanija i dalje protivnik toga da Srbija u pristupnim pregovorima sa Evropskom unijom otvori poglavlje 31 prvenstveno zbog odnosa Beograda i Moskve.⁴⁸

Usvajanje novih strateških dokumenata odvija se u periodu kada se o položaju i funkcionisanju pravosuđa, koje ima veliku ulogu i u SB, intenzivno debatuje. Ministarstvo pravosuđa je u **januaru 2018. godine** objavilo nacrt izmena Ustava u oblasti pravosuđa zajedno sa radnim tekstom Ustavnog zakona za sprovođenje ustavnih amandmana.⁴⁹ Nakon što su Udruženja sudija i tužilaca u martu 2018. na javnoj raspravi tražili povlačenje ovih amandmana, Ministarstvo pravde je te predloge odbilo i poslalo predlog Venecijanskoj komisiji na mišljenje. Radni tekst ustavnih amandmana u oblasti pravosuđa usklađen sa preporukama Venecijanske komisije objavljen je na sajtu Ministarstva pravde u **septembru 2018. godine.**⁵⁰

Prema istraživanju koje Ministarstvo za evropske integracije sprovodi na svakih šest meseci, u **avgustu 2018. godine** 55 odsto građana Srbije podržavalo je članstvo Srbije u EU, što je za tri procenta više u odnosu na drugu polovinu 2017. godine, dok je istovremeno procenat građana koji se protive smanjen i tada je iznosio 21 odsto.⁵¹

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić je **sredinom septembra 2018. godine** izjavio: "Ako ikada postignemo bilo kakav sporazum sa Prištinom, Srbija bi morala da dobije jasne garancije da će postati država članica EU 2025. godine."⁵²

Sredinom septembra 2018. godine predsednik RS Aleksandar Vučić je izvršio značajne kadrovske promene u Ministarstvu odbrane i Vojsci Republike Srbije. Penzionisan⁵³ je

⁴⁵ Serbia 2018 Report. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. 2018. European Commission. Dostupno na: http://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/ec_progress_report_18.pdf

⁴⁶ Formira se Komisija koja će istražiti posledice NATO bombardovanja. Blic. Maj 2018. Dostupno na:

<https://www.blic.rs/vesti/politika/usvojeno-formira-se-komisija-koja-ce-istraziti-posledice-nato-bombardovanja/txyh13p>

⁴⁷ Đukanović: SPC je udarna pesnica velike Srbije i imperijalne Rusije na Balkanu. Sputnik. Septembar 2018. Dostupno na: <https://rs-lat.sputniknews.com/politika/201809131117175938-milo-spc-pesnica/>

⁴⁸ Joksimović: Otvaranje poglavlja 31 teško pre kraja godine. Blic. Jul 2018. Dostupno na:

<https://www.blic.rs/vesti/politika/blokada-iz-ukrajine-joksimovic-otvaranje-poglavlja-31-tesko-pre-kraja-godine/g8kyb0b>

⁴⁹ Novi nacrt izmena Ustava u oblasti pravosuđa zajedno sa radnim tekstom Ustavnog zakona za sprovođenje ustavnih amandmana. Ministarstvo pravde. Dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>

⁵⁰ Radni tekst ustavnih amandmana u oblasti pravosuđa usklađen sa preporukama Venecijanske komisije. Ministarstvo pravde. Dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>

⁵¹ J. Joksimović: 55 odsto građana podržava članstvo Srbije u Evropskoj uniji. Ministarstvo za evropske integracije. Avgust 2018. Dostupno na: <http://www.mei.gov.rs/srl/vesti/1460/189/335/detaljnije/j-joksimovic-55-odsto-gradjana-podrzava-clanstvo-srbije-u-evropskoj-uniji/>

⁵² Vučić za Rojters: U sporazumu sa Prištinom morale bi da budu i garancije za ulazak Srbije u EU. Blic. Septembar 2018. Dostupno na: <https://www.blic.rs/vesti/politika/vucic-za-rojters-u-sporazumu-sa-pristinom-morale-bi-da-budu-i-garancije-za-ulazak/12rgmgx>

Načelnik Generalštaba Vojske Srbije Ljubiša Diković, čiju smenu je CEAS predlagao u izveštaju *Priča sa zapadne strane*. Diković je duboko kompromitovan delovanjem jedinica pod njegovom komandom tokom rata na Kosovu. U njegovoj zoni odgovornosti počinjen je najveći broj zločina protiv kosovskih civila.⁵⁴

Na mesto Načelnika Generalštaba VS postavljen je general potpukovnik Milan Mojsilović, koji je do postavljanja vršio dužnost pomoćnika ministra odbrane za politiku odbrane. Od januara 2013. godine nalazio se na dužnosti šefa Vojnog predstavništva u Misiji Republike Srbije pri NATO. Mojsilović je bio jedan od ključnih govornika koji su otvorili CEAS međunarodnu konferenciju V Beogradska NATO nedelja u novembru 2017. godine.⁵⁵ Ukazom predsednika o raspoređivanju i postavljanju novih ljudi u vrhu VS⁵⁶ su izvršene i druge kadrovske promene. Za zamenika načelnika Generalštaba VS je postavljen general major Petar Cvetković, koji je od 2014. godine obavljao dužnost direktora Vojnobezbednosne agencije Ministarstva odbrane Republike Srbije.⁵⁷ General-major Goran Radovanović koji je od 2013. godine bio je direktor Inspektorata odbrane Ministarstva odbrane Republike Srbije⁵⁸ postavljen je za rektora Univerziteta odbrane Ministarstva odbrane Republike Srbije. General-major Mladen Vuruna postavljen je za načelnika Uprave za odbrambene tehnologije Sektora za materijalne resurse Ministarstva odbrane Republike Srbije.⁵⁹ General-major Bojan Zrnić je postavljen za načelnika Vojne akademije Univerziteta odbrane Ministarstva odbrane.⁶⁰ General - major Mile Jelić postavljen je za direktora Inspektorata odbrane Ministarstva odbrane.⁶¹ Pukovnik Đuro Jovanić je postavljen za novog direktora Vojnobezbednosne agencije Ministarstva odbrane. Brigadni general Zoran Stojković postavljen je za direktora Vojnoobaveštajne agencije Ministarstva odbrane.

20. novembra 2018. godine Vlada Republike Srbije usvojila je predlog budžeta za 2019. godinu sa setom pratećih zakona.⁶² Prema predlogu budžeta za 2019. godinu vidljiva su povećanja u rashodima ministarstava, što se posebno odnosi na vojsku i policiju.⁶³ Ovim predlogom je predviđeno da vojska dobija 23, a policija desetak milijardi dinara više nego prethodne godine.⁶⁴

⁵³ Vučić danas popodne o promenama u vojsci. Tanjug. Dostupno na: <http://www.tanjug.rs/full-view.aspx?izb=429694>

⁵⁴ Dosije "Ljubiša Diković". Fond za humanitarno pravo. Dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/?p=17409>

⁵⁵ Pregled V Beogradske NATO nedelje. CEAS. Novembar 2018. Dostupno na: <https://www.ceas-serbia.org/sr/dogadjaji/6674-pregled-v-beogradske-nato-nedelje>

⁵⁶ Smene u sistemu odbrane - Ovo su ljudi koji od sada će voditi Vojsku Srbije. Blic. Septembar 2018. Dostupno na: <https://www.blic.rs/vesti/politika/smene-u-sistemu-odbrane-ovo-su-ljudi-koji-od-sada-ce-voditi-vojsku-srbije-foto/b02pch0>

⁵⁷ Ibid

⁵⁸ Ibid

⁵⁹ Ibid

⁶⁰ Ibid

⁶¹ Ibid

⁶² Vlada Srbije usvojila predlog budžeta za 2019. godinu. Danas. Novembar 2018. Dostupno na: <https://www.danas.rs/ekonomija/vlada-srbije-usvojila-budzet-za-2019-godinu/>

⁶³ Analiza predloženog budžeta za 2019. godinu. Libek. Novembar 2018. Dostupno na: <https://libek.org.rs/sr/vesti/2018/11/23/budzet-2019>

⁶⁴ Budžet za 2019. godinu, više novca za vojsku, policiju i prosvetu, manje za tri ministarstva. Blic. Novembar 2018. Dostupno na: <https://www.blic.rs/biznis/privreda-i-finansije/budzet-za-2019-godinu-vise-novca-za-vojsku-policiju-i-prosvetu-manje-za-tri/32hk6eb>

Evropski parlament je **29. novembra 2018.** izglasao Rezoluciju o izveštaju Evropske Komisije o Srbiji za 2018. godinu.⁶⁵ Portal European Western Balkans podseća da Evropski parlament poziva Srbiju da poveća usklađenost sa spoljnom i bezbednosnom politikom EU i izražava zabrinutost zbog nastavka vojne saradnje sa Rusijom i Belorusijom.⁶⁶

Odnos Srbije i NATO

Sredinom **oktobra 2018.**, skoro istovremeno sa najavom o održavanju Beogradske NATO nedelje, inicirala se rasprava o transformaciji Kosovskih bezbednosnih snaga (KBS) u oružane snage. Obzirom da transformacija KBS predstavlja veliko pitanje za Srbiju, CEAS smatra da je pokazana odlična uzdržanost srpske strane u javnom komentarisaniu i izjavama. U medijima je dobro prošla izjava jednog od glavnih govornika NATO nedelje, James Appathurai, zamenika pomoćnika generalnog sekretara NATO-a koji je u intervjuu za N1 naglasio da Alijansa nije zauzela zvaničan stav u vezi s najavama iz Prištine o formiranju Vojske Kosova, a eventualna transformacija Kosovskih bezbednosnih snaga bi pokrenula debatu unutar NATO-a o tome da li će i kako nastaviti da pruža neku vrstu podrške.⁶⁷

8. i 9. novembra 2018. Centar za evroatlantske studije je organizovao međunarodnu konferenciju VI Beogradska NATO nedelja koja se po prvi put održala u Palati Srbija. Medijski veoma dobro pokrivena konferencija je otvorio prvi podpredsednik Vlade i ministar spoljnih poslova Ivica Dačić. VI NATO nedelja je okupila više od 200 učesnika i govornika, među kojima su: James Appathurai, zamenik pomoćnika generalnog sekretara NATO-a za političke poslove i bezbednosnu politiku; Robert Pszczel, viši zvaničnik NATO zadužen za Zapadni Balkan i Rusiju NATO Odeljenja za javnu diplomatiju (NATO PDD); Jeffrey Gedmin, viši saradnik Škole spoljnih poslova Univerziteta Džordžtaun i gostujući viši saradnik za Inicijativu buduće Evrope pri Atlantskom savetu SAD, te bivši predsednik Radija Slobodna Evropa; Sven Sakkov direktor Međunarodnog centra za obranu i bezbednost iz Talina, iz Estonije; Anna Wieslander, direktorka za Severnu Evropu pri Atlantskom savetu SAD; Elisabeth Braw, saradnica pri Centru za analizu evropske politike (CEPA) i saradnica na Kraljevskom institutu objedinjenih službi (RUSI); Vladimir Marinković, potpredsednik Narodne skupštine Republike Srbije; ambasador Stefano Stefanini – gostujući viši saradnik pri Skoukroft centru za strategiju i bezbednost pri Atlantskom savetu SAD; Edward P. Joseph, Vanredni profesor i viši saradnik, John Hopkins, SAD; Andrew Michta, Dekan, Fakultet za međunarodne i bezbednosne studije Džordž C. Maršal Evropski centar za sigurnosne studije, Nemačka; David Patrikarakos, saradnik Dejli bist internet magazina i Politico; Giampaolo Di Paola, član Upravnog odbora, GLOBSEC NATO Adaptation Initiative; Ivan Vejvoda, direktor Projekta Evropa i stalni saradnik Instituta za humanističke nauke pri IWM u Beču; Bojan Klačar, izvršni direktor Centra za slobodne izbore i demokratiju (CeSID) iz Srbije.

⁶⁵ Rezolucija Evropske Komsije o Srbiji za 2018. godinu. Evropski Parlament. Dostupno na: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P8-TA-2018-0478+0+DOC+PDF+V0//EN>

⁶⁶ Brisel poziva da se reši slučaj Savamala. Danas. Novembar 2018. Dostupno na: <https://www.danas.rs/drustvo/vladavina-prava/brisel-poziva-da-se-resi-slucaj-savamala/>

⁶⁷ Apaturaj: Eventualne promene BSK bi vodile debati u NATO. N1. Novembar 2018. Dostupno na: <http://rs.n1info.com/a434648/Vesti/Apaturaj-za-N1-Eventualna-transformacija-BSK-u-nesto-drugo-bi-vodila-debati-u-NATO.html>

Početak **novembra 2018.** je u Srbiji održana višednevna vojna vežba "Vek pobjednika 1918-2018" povodom obeležavanja stogodišnjice završetka Prvog svetskog rata.⁶⁸ Ova vežba je jedna od najvećih vojnih vežbi u regionu u kojoj je učestvovalo 8.000 pripadnika Vojske Srbije sa oko 645 borbenih sistema.

Kraj novembra 2018. godine obeležili su glasanje u Interpolu tokom koga Kosovo nije primljeno i konsekvantna odluka Prištine da uvede povećanu carinu od 100% za robu koja se uvozi iz Srbije i Bosne i Hercegovine. Priština je legitimnu intenzivnu diplomatsku aktivnost Beograda koja je prethodila skupštini Interpola ocenila kao „divlju“⁶⁹, i njome opravdala mere koje nisu u duhu CEFTA sporazuma i SAA između Kosova i EU. Šef delegacije Evropske unije u Srbiji Sem Fabrici izjavio je da je stav EU da su odluke o povećanju carine na robu iz Srbije i BiH koju je primenila Priština „kršenje CEFTA sporazuma“.⁷⁰ Posledice povećanja carine, i serija kontroverznih, po načinu pokušaja hapšenja i hapšenja Srba sa Kosova, podigle su tenzije na severu Kosova. Retorika srpskog državnog vrha i bliskih medija prema NATO-u, SAD-u i KFOR-u se ponovo pogoršala. Glavna karakteristika je nejasno, ili tendenciozno, tumačenje mandata KFOR-a i dogovora sa NATO-om oko implementacije Briselskog sporazuma.

Krajem 2018. godine Srbija je ušla u fazu finalizacije procesa usaglašavanja Individulanog akcionog plana partnerstva (IPAP), što je uobičajena procedura kada se radi o pripremi ovog dokumenta između NATO i partnerske države.

Moskva kva kva

Zvanični Beograd nastavlja da vodi politiku otvorenih vrata za ruski uticaj u Srbiji. No, sve češće se od državnih zvaničnika čuje da je i to pre svega u funkciji uloge Ruske Federacije (RF) u pregovorima oko Kosova. Stiče se utisak da ruski zvaničnici nisu baš oduševljeni konačno obelodanjenim obrisima onoga što bi zvanični Beograd mogao smatrati kompromisnim rešenjem oko Kosova - korekciji administrativne linije.

Portparolka Ministarstva spoljnih poslova RF Marija Zaharova je tokom posete Srbiji u leto 2018. godine na pitanje o stavu RF prema korekciji cinično odgovorila pitanjem da li bi Srbi time trebalo da budu zadovoljni.⁷¹ Ambasador RF u Srbiji Aleksandar Čepurin je u septembru 2018. godine izneo flagrantno netačne ocene o koristi koje RS ima od procesa EU integracija i eventualnog članstva, tvrdeći: „Pregovori za ulazak Srbije u EU se vode već mnogo godina. Sa ulaskom u EU mnogi ovde vezuju bogatiji život. Što nije tačno“.⁷² Primećuju se dva nova paralelna trenda u srpsko-ruskim odnosima: serija malih pozitivnih koraka u politici aktuelne Vlade prema pritiscima iz Moskve s jedne, i sve intenzivnije delovanje pro-kremaljskih struktura u Srbiji koji se protive politici zvaničnog Beograda o Kosovu.

⁶⁸ Vojna vežba "Vek pobjednika 1918-2018". Ministarstvo odbrane Republike Srbije. Novembar 2018. Dostupno na: <http://www.mod.gov.rs/lat/13297/vojna-vezba-vek-pobjednika-1918-2018-13297>

⁶⁹ Prve reakcije Prištine: Divlja kampanja Beograda. B92. Novembar 2018. Dostupno na: https://www.b92.net/info/komentari.php?nav_id=1471808

⁷⁰ Fabrici: Mere Prištine su kršenje CEFTA sporazuma. N1. Novembar 2018. Dostupno na: <http://rs.n1info.com/a437755/Vesti/Fabrici-Mere-Pristine-su-krsenje-CEFTA-sporazuma.html>

⁷¹ Zaharova o podeli Kosova: Rusija će prihvatiti sve što je prihvatljivo za narod Srbije. Kurir. Avgust 2018. Dostupno na: <https://www.kurir.rs/vesti/politika/3101871/zaharova-o-podeli-kosova-rusija-ce-prihvatiti-sve-sto-je-prihvatljivo-za-narod-srbije>

⁷² Čepurin: Kosovo da se vrati u pravno i državno polje Srbije. Sputnjik. Septembar 2018. Dostupno na: <https://rs-lat.sputniknews.com/rusija/201809101117135186-kosovo-cepurin-srbija/>

Prema Sporazumu o saradnji između Vlade Ruske Federacije i Vlade Republike Srbije od 25. aprila 2012. godine osnovan je Srpsko-ruski humanitarni centar u Nišu. Od osnivanja centra u Nišu ruski zvaničnici su vršili pritisak na vlasti u Srbiji da osoblje i Centar dobiju diplomatski status, radi kako su često navodili „poreskih olakšica i neometanog rada Centra“. I pored pritiska od strane vlasti u Rusiji i do objavljivanja ovog Izveštaja srpske vlasti Centru u Nišu nisu dodelile diplomatski status.

Ministar odbrane Srbije Aleksandar Vulin je u **aprilu 2018.** izjavio da na sastanku sa ministrom odbrane Rusije Sergejem Šojguom započeo razgovore o nabavci novog naoružanja od Rusije, četiri "Mi-17" transportna helikoptera i četiri "Mi-35" borbena helikoptera.⁷³

Tokom **avgusta 2018. godine** zahvaljući, pre svega izveštavanju Радио Свободная Европа/Радио Свобода,⁷⁴ javnost Srbije saznala je da su Udruženje učesnika oružanih sukoba na prostoru bivše Jugoslavije, u saradnji sa predstavnicima ruske ultranacionalističke paravojne grupe E.N.O.T Korp, vodili paravojni kamp na Zlatiboru za decu i mlade.⁷⁵ Nakon što se u javnosti saznalo za kamp i njegovu namenu, država je reagovala i kamp je zatvoren. Milan Stamatović, gradonačelnik Čajetine, mesta na kome se nalazio kamp i koji mu je pružio logističku i zakonsku podršku za održavanje, izjavio je tom prilikom da je kamp zatvoren zbog pritiska na vlast nekolicine ličnosti među kojima je i direktorka CEAS-a Jelena Milić.⁷⁶

Stamatović kroz svoj politički angažman ne krije ideološke i operativne veze sa aktuelnim režimom u Moskvi.⁷⁷ Stamatović je prvobitno osnovao pokret Za zdravu Srbiju, čiji je, prema našim saznanjima, osnivač i doktorka Danica Grujičić, koja se sa Stamatovićem politički uzajamno javno podržava u različitim formama pokušaja njihovog političkog angažovanja. Grujičić je javnosti postala poznata po tome što nekoliko godina unazad širi lažni narativ o „ekološkom genocidu“, terminu koji ne postoji u međunarodnom pravu, koji je navodno NATO počinio u Srbiji tokom vazdušne kampanje protiv SRJ 1999. godine.⁷⁸ Zahvaljući Danici Grujičić i profesoru Dr. Slobodanu Čikariću,⁷⁹ onkologu i predsedniku Društva za borbu protiv raka Srbije, ovoj temi se bez valjanih naučnih podataka u poslednje dve godine u Srbiji kroz pro-vladina i/ili pro-kremaljska sredstva informisanja intenzivno „debatovalo“. Grujičić je od početka kampanje Vlade Crne Gore za ulazak u NATO u samoj Srbiji održala seriju javnih predavanja na temu „katastrofalnih posledica NATO agresije“, mahom u prostorijama lokalnih samouprava ili obrazovnih ustanova, najčešće u koorganizaciji sa pro-kremaljskim neformalnim pokretima ili registrovanim udruženjima.

Grujičić i Čikarić su se upustili u javno širenje lažnih vesti oko navodne epidemije raka u Srbiji kao posledici upotrebe osiromašenog uranijuma korišćenog tokom NATO vazdušne kampanje.⁸⁰ Epidemiju, naravno, nije proglasila, niti za takve njene stavove dala povoda nijedna nadležna zdravstvena institucija u Srbiji. Oni su zasnovali svoju kampanju na osnovu jednog, iz konteksta potpuno istrgnutog i naučno potpuno pogrešno protumačenog podatka

⁷³ Ministar odbrane najavio da Srbija nabavlja nove helikoptere od Rusije. Beta. April 2018. Dostupno na:

<https://beta.rs/politika/87186-ministar-opdbrane-najavio-da-srbija-nabavlja-nove-helikoptere-od-rusije>

⁷⁴ "Сербский Вагнер". Россияне недолго учили сербских детей военным играм. RFE. Avgust 2018. Dostupno na: <https://www.svoboda.org/a/29451274.html>

⁷⁵ Ibid

⁷⁶ Stamatović: Kamp rasformiran na zahtev Jovanovića, Krstića i Jelene Milić. Beta. Avgust 2018. Dostupno na:

<https://beta.rs/vesti/politika-vesti-srbija/95515-stamatovic-kamp-rasformiran-na-zahtev-jovanovica-krstica-i-jelene-milic>

⁷⁷ Baza imovine političara. Krik. Dostupno na: https://imovinapoliticara.krik.rs/display/disp3/profil.php?disp_id=43

⁷⁸ Nato bombe napravile ekološki genocid u Srbiji. RTS. Oktobar 2017. Dostupno na:

<http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/2897808/nato-bombe-napravile-ekoloski-genocid-u-srbiji.html>

⁷⁹ Zločin u ratu – genocid u miru. Autori knjige: Slobodan Čikarić i Vladislav Jovanović. 2012. godina. Dostupno na:

<http://upcs.rs/Novost.aspx?Id=28>

⁸⁰ Dr Danica Grujičić: Građani Srbije moraju da znaju da je NATO počinio ekološki genocid. Vostok. Jun 2017. Dostupno na: http://www.vostok.rs/index.php?option=btg_novosti&idnovost=101854

Instituta za javno zdravlje BATUT, i pogrešno interpretiranih presuda u slučajevima nagodbe oko oštećenja zdravlja stranih vojnika u drugim državama.⁸¹

Glavni protagonist ovih kampanja, spomenuta Danica Grujičić je profesorka Medicinskog fakulteta u Beogradu i deklariše se kao veliki poštovalac vlasti Vladimira Putina. Ona je istovremeno bila i deo paralelne anti-vakcinaške kampanje protiv malih boginja, o čemu je javnost upoznao i upozorio upravo CEAS, sa istim „argumentima“ da su sve relevantne međunarodne institucije poput UN agencija diskreditovane i da njihovim, kao i podacima zvaničnih srpskih institucija poput Instituta za javno zdravlje ne treba verovati. Svetska zdravstvena organizacija (SZO) je, na primer „eksponent američke vojne industrije“ i možda „šalje felerične vakcine zato što Srbija odbija da prizna Kosovo“.⁸² Nažalost, možda je i zbog toga u Srbiji zavladała prava epidemija malih boginja koja je odnela više od desetine života do sada.⁸³ Više javno tužilaštvo saopštilo je da je u toku predkrivični postupak protiv više javnih ličnosti koje se protive vakcinaciji dece, više njih je i saslušano, ali ne i Danica Grujičić. Izuzetno brine što se osim CEAS-a skoro niko iz struke, OGD sektora, vlasti, opozicije, slobodnih medija i drugih segmenata društva, sa izuzetkom skoro samo Dr. Zorana Radovanovića,⁸⁴ ovome nije javno suprotstavio.

U aktuelnoj SNB se u poglavlju **Politika nacionalne bezbednosti**, inače, kaže: „*Republika Srbija posvećuje posebnu pažnju zdravlju svojih građana. Izgradnjom i jačanjem savremenog zdravstvenog sistema i njegovog povezivanja sa drugim institucijama društva stvaraju se pretpostavke za sprečavanje pojava i širenja infektivnih bolesti kod ljudi i zaraza kod biljaka i životinja, kao i za efikasno otklanjanje posledica koje one izazivaju.*“

Skupština Srbije je, kao što smo spomenuli, verovatno i pod samokreiranim, ali i ruskim pritiskom, u kome su Grujičić i Čikarić i grupa advokata čudnih motiva i netransparentnih izvora finansiranja najavljenih tužbi protiv aktera NATO vazdušne kampanje za koju imaju zdušnu podršku zvanične Moskve itekako doprineli, donela odluku o formiranju Komisije za istragu posledica NATO bombardovanja 1999. godine po zdravlje građana i životnu sredinu čiji se prvi preliminarni izveštaj očekuje tek 2020. godine. Ipak, CEAS primećuje da je posle našeg razotkrivanja kompromitujućeg stava Dr. Grujičić o vakcinama, ova tema postala mnogo manje prisutna u javnosti, i pored „ohrabrivanja“ portparolke Ministarstva spoljnih poslova Ruske Federacije Marije Zaharove da se ide sa tužbama protiv NATO-a i sugestijama da će Rusija u tome pomoći.⁸⁵ CEAS će uskoro objaviti novi izveštaj *Kosovo za vakcine* u kome ćemo se ovom temom i akterima još detaljnije baviti.

Krajem septembra 2018. godine je predsednik Komisije za istragu posledica bombardovanja Srbije Darko Laketić izjavio: „...komisija će u narednih desetak dana otići u Vranje i prikupiti informacije koje su značajne za nastanak određenih oboljenja. Komisija će prikupiti svedočenja od lica koja su imala kontakt s kontaminiranim terenom, kao i od njihovih porodica... rezultati će definitivno implicirati pravni i politički put, a osiromašeni uranijum je samo vrh ledenog brega, jer su tokom bombardovanja oslobođane i druge kancerogene materije.“ Laketić je takođe izjavio da će se istraživati uticaj toksina i posle asanacije terena

⁸¹Naš poznati epidemiolog: "Ovih 16 stavki ruše svaku povezanost NATO bombi i raka". Blic. Maj 2018. Dostupno na: <https://www.blic.rs/vesti/drustvo/nas-poznati-epidemiolog-ovih-16-stavki-ruse-svaku-povezanost-nato-bombi-i-raka/vdmhkf8>

⁸²Tribina održana na Fakultetu političkih nauka na kojoj su učestvovala Dr Danica Grujičić i Mirjana Bobić-Mojsilović. April 2017. Dostupno na: https://www.youtube.com/watch?time_continue=2713&v=J0dxd9wO1Jg

⁸³ Muškarac preminuo od posledica morbila, 13. žrtva. N1. Mart 2018. Dostupno na:

<http://rs.n1info.com/a371860/Vesti/Muskarac-preminuo-od-posledica-morbila-13-zrtva.html>

⁸⁴ Dr Radovanović: Nema epidemije malignih tumora. Večernje novosti. Maj 2017. Dostupno na:

<http://www.novosti.rs/vesti/>

[naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:664950-Dr-RadovanovicNema-epidemije-malignih-tumora](http://www.novosti.rs/aktuelno.290.html:664950-Dr-RadovanovicNema-epidemije-malignih-tumora)

⁸⁵Zaharova: Rusija bi razmotrila zahtev za pomoć Srbije oko tužbe protiv NATO. RSE. Avgust 2018. Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/29428636.html>

koju je uradio Institut „Vinča“. On je u intervjuu za dnevnik Radio televizije Srbije (RTS) naglasio da je u Pančevu gađana „Petrohemija“, u Novom Sadu rafinerija, a u Nišu i Kragujevcu trafo-stanice, iz kojih se oslobodilo trafo-ulje sa kancerogenim pirulenom i najavio da će Komisija obići sva ta mesta i prikupljati informacije sa terena. Laketić je takođe spomenuo da je Komisija za svoj rad dobila pomoć od italijanskog parlamenta, koji je dostavio dokumentaciju, a najavio je da će predložiti ponovno ispitivanje pred UN, insinuirajući da: „Prethodne izveštaje UN stručna javnost ne smatra relevantnim“. Krajem marta 2019. godine će biti dvadeseta godišnjica od NATO vazdušne kampanje. Očekuje se da će godišnjica biti teška, a već u medijima postoje informacije da će Kineska nacionalna televizija CCTV objaviti dokumentarni film o posledicama bombardovanja osiromašenim uranijumom.⁸⁶

Potrebno je spomenuti da je Stamatović trenutno na čelu novoosnovane stranke Zdrava Srbija koja je deo novoformiranog navodno demokratsko-opozicionog bloka Savez za Srbiju. Neke od politika tog Saveza, i ljudi poput Mladana Đorđevića, o kome je CEAS pisao u svom izveštaju *Širom zatvorenih očiju*⁸⁷ održavaju netransparentnije i potencijalno opasnije veze sa aktuelnim režimom u Moskvi nego aktuelna vlast u Srbiji. Đorđević je, o čemu se u srpskoj javnosti malo govori, najbliži saradnik Dragana Đilasa, koji je na čelu Saveza.

Krajem **avgusta 2018.** su pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova po nalogu Višeg javnog tužilaštva u Kruševcu uhapsili vođu Četničkog pokreta Bratislava Živkovića.⁸⁸ Živković je uhapšen zbog postojanja osnova sumnje da je počinio krivično delo organizovanje učestvovanja u ratu ili oružanom sukobu u stranoj državi. Živković je obuhvaćen istragom Generalnog tužilaštva Ukrajine o učešću šestorice državljana Srbije u sukobima u istočnoj Ukrajini na strani proruskih separatista, u oblastima Donjeck i Lugansk.⁸⁹

CEAS je u svom izveštaju *Vencislav the Virgin*⁹⁰ detaljnije pisao o gore spomenutim i još nekim pro-kremaljskim neformalnim i formalnim strukturama u Srbiji i njihovom delovanju u regionu. Sve je više indicija o njihovim kontaktima i saradnji sa penzionisanim, mahom ratnim zločincima, i aktivnim učešćem u realizaciji zločinačkih politika devedesetih kompromitovanim, visokim kadrovima Ministarstva odbrane (MO) i Vojske Srbije (VS). Indikativno je da se iste strukture redom protive kompromisnom rešenju o Kosovu, koje bi Srbiju zadržalo na putu EU integracija. Neki od tih penzionisanih kadrova i u organizovanoj formi održavaju bliske veze sa MO i VS. Ovo se pre svega odnosi na Klub penzionisanih generala i admirala Srbije.⁹¹

Tokom 2017. godine kompromitovani Vojni sindikat Srbije i Policijski sindikat Srbije, koji su aktivno učestvovali u anti-vladinim protestima tokom oktobra 2017. godine, na svojim profilima na društvenim mrežama, veličali su Ratka Mladića, kome se trenutno sudi u Hagu i

⁸⁶ Kinezi snimaju film o bombardovanju Srbije: Dokumentuju zlo nastalo osiromašenim uranijumom. Telegraf. Avgust 2017. Dostupno na: <https://www.telegraf.rs/vesti/srbija/2890049-kinezi-snimaju-film-o-bombardovanju-srbije-dokumentuju-zlo-nastalo-osiromasenim-uranijumom>

⁸⁷Ibid

⁸⁸ Uhapšen vođa Četničkog pokreta Bratislav Živković. Večernje Novosti. Avgust 2018. Dostupno na: <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/hronika/aktuelno.291.html:745608-Uhapsen-vodja-Cetničkog-pokreta-Bratislav-Zivkovic>

⁸⁹ Ibid

⁹⁰ Vencislav The Virgin-From fake CEAS through pro-Kremlin mercenaries in Ukraine and accused of attempted terrorism in Montenegro to the movement Do not drown Belgrade - hostile operation by Vencislav Bujić, SEAS Foundation and its network of collaborators. CEAS. Mart 2018. Dostupno na: https://www.ceas-serbia.org/images/2018/201803_CEAS_Report.pdf

⁹¹ Klub generala i admirala podržava jačanje Vojske Srbije. Ministarstvo odbrane Republike Srbije. 2017. godina. Dostupno na: <http://www.mod.gov.rs/cir/11774/klub-general-a-i-admirala-podrzava-jacanje-vojske-srbije-11774>

Vladimira Lazarevića, osuđenog ratnog zločinca. Tokom 2018. godine dolazi do porasta članstva u ova dva najveća vojna i policijska sindikata.^{92 93} Nakon što je predsednik Aleksandar Vučić u julu 2017. godine pozvao na unutrašnji dijalog o Kosovu, Vojni i Policijski sindikat su objavili nekoliko saopštenja povodom normalizacije odnosa između Srbije i Kosova u kojima predsednika RS Aleksandra Vučića karakterišu kao nekoga "ko više voli Murata nego Cara Lazara", što je političko, a ne sindikalno delovanje, ali i otvoreno suprotstavljanje politici Vlade i Predsednika RS oko Kosova.

Spomenuti sindikati, inače, imaju veliku vidljivost u medijima sada vrlo bliskima gore spomenutom Savezu sa Srbiju, pre svega u dnevnom listu Danas i televiziji N1. Savez za Srbiju se, takođe, protivi kompromisnom rešenju o Kosovu. Posebno brine što ovakav unutrašnji otpor normalizaciji odnosa sa Kosovom dolazi iz sistema bezbednosti koji nije pod adekvatnom demokratskom kontrolom.

Sputnjik je u **oktobru 2018.** pisao da je Srbija naručila od Rusije raketni sistem "pancir S1", koji uključuje protivavionske projekte i protivavionske topove.⁹⁴

Početkom **oktobra 2018.** predsednik Srbije Aleksandar Vučić je bio u zvaničnoj poseti Ruskoj Federaciji gde se sreo sa predsednikom Rusije Vladimirom Putinom. Vučić je tom prilikom izjavio: "Moram Vama lično da odam veliko priznanje zbog čvrste pozicije koju zauzimate u zaštiti međunarodnog prava i životno važnih nacionalnih i državnih interesa Srbije".⁹⁵ Nakon zvanične posete srpske delegacije Moskvi, najavljeno je da će Vladimir Putin posetiti Srbiju u decembru 2018. godine.

Pojačana odbrambena saradnja sa Kinom

Poslednjih par godina je vidljiv trend pojačane saradnje Republike Srbije i Kine, kako kroz infrastrukturne projekte i ekonomsku saradnju, tako i kroz veći broj bilateralnih susreta visokih zvaničnika dve države.

U **junu 2017.** godine, tadašnji ministar odbrane Republike Srbije, Aleksandar Đorđević je primio članove visoke delegacije Narodnooslobodilačke armije Kine koja je boravila u trodnevnoj poseti Republici Srbiji koju je predvodio načelnik za logistiku i snabdevanje Centralne vojne komisije general-pukovnik Žao Keši. Prilikom susreta sa delegacijom, Đorđević je izjavio: "Kina je jedan od strateških partnera naše zemlje sa kojim imamo izuzetne političke i ekonomske odnose. Prepoznamo i veliki potencijal za proširenje saradnje u oblasti odbrane i želimo da u svim oblastima od zajedničkog interesa gradimo čvrste i dugoročne veze".⁹⁶ Ministar Đorđević i general-pukovnik Keši saglasili su se da se u narednom periodu intenzivira vojna saradnja kroz zajedničke obuke i vežbe, kao i razvojem naučno-tehnološke i vojno-ekonomske saradnje. Đorđević je takođe rekao i da "...Srbija ceni

⁹² Vojni sindikat Srbije. Dostupno na: <http://vojnindikatsrbije.rs/>

⁹³ Policijski sindikat Srbije. Dostupno na: <http://www.policijskisindikatsrbije.org.rs/>

⁹⁴ Srbija od Rusije kupuje raketni sistem "pancir" i postaje zemlja sa najmoćnijim oružjem u jugoistočnoj Evropi. Oslobođenje. Oktobar 2018. Dostupno na: <https://www.oslobođenje.ba/vijesti/region/srbija-od-rusije-kupuje-raketni-sistem-pancir-i-postaje-zemlja-sa-najmocnijim-oruzjem-u-jugoistocnoj-evropi-403161>

⁹⁵ Vučić u Moskvi, danas sastanak sa Putinom. RTS. Oktobar 2018. Dostupno na: <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/3275531/vucic-u-moskvi-danas-sastanak-sa-putinom.html>

⁹⁶ Đorđević: Jačanje saradnje u oblasti odbrane sa Kinom. Blic. Jun 2017. Dostupno na: <https://www.blic.rs/vesti/politika/djordjevic-jačanje-saradnje-u-oblasti-odbrane-sa-kinom/j6x1xgh>

spoljnu politiku Kine, baziranu na principima miroljubivog rešavanja problema i uvažavanju svih činilaca u međunarodnim odnosima, što se može videti i kroz podršku te zemlje legitimnim nastojanjima Srbije da reši situaciju na Kosovu i Metohiji mirnim putem kroz diplomatske napore naših zvaničnika.”⁹⁷

Sredinom **maja 2018.** godine Načelnik Uprave za Međunarodnu vojnu saradnju Sektora za politku odbrane Ministarstva odbrane Republike Srbije pukovnik Milan Ranković i izaslanik odbrane NR Kine u našoj zemlji stariji pukovnik Ma Jongbaom potpisali su Plan bilateralne vojne saradnje između Ministarstva odbrane Republike Srbije i Ministarstva nacionalne odbrane Narodne Republike Kine za 2018. godinu.⁹⁸

Sredinom **septembra 2018.** godine predsednik Srbije Aleksandar Vučić je predvodio delegaciju Srbije u zvaničnoj poseti Narodnoj Republici Kini.⁹⁹ Mediji su izveštavali da je tokom posete dogovorena nabavka najsavremenijih sistema dronova za Vojsku Srbije koji će biti sklapani u Srbiji,¹⁰⁰ a originalne komponente stići će od kineskih proizvođača. Reč je o pet modernih sistema dronova, od kojih su dva borbeni, sa leserski vođenim raketama i bombama. Bepilotne letelice imaju mogućnost da izviđaju i upravljaju artiljerijskom vatrom. Imaju i foto-elektronske sisteme, zahvaljujući kojima mogu danju i noću da izviđaju i navode rakete i bombe. Pomoćnik ministra odbrane Nenad Miloradović¹⁰¹ je potvrdio da Ministarstvo odbrane pregovara sa nekoliko kineskih tehnoloških partnera o projektu nabavke bepilotnih letelica, a u paketu o kojem se pregovara biće obavljen i transfer tehnologije za integraciju složenih izviđačkih bepilotnih letelica koje će srpska industrija i Vojnotehnički institut praviti za potrebe Vojske Republike Srbije. Miloradović je naglasio da će bepilotne letelice imati sposobnost da izviđaju ciljeve, određuju koordinate ciljeva i danju i noću, i da navode laserski vođene rakete i bombe kojima će biti opremljene. U pitanju su dva sistema borbenih bepilotnih letelica nove generacije, a svaki sistem se sastoji od po tri drona, zemaljske kontrolne stanice i udaljenog video terminala.¹⁰²

Srpski ministar odbrane Aleksandar Vulin je u **oktobru 2018. godine** razgovarao na marginama Međunarodnog Sjangšan foruma u Pekingu s kineskim kolegom Vei Fengheom. Ministarstvo odbrane je saopštilo da su oni razgovarali o jačanju saradnje u oblasti odbrane u svetlu odličnih odnosa između predsednika Srbije i Kine.¹⁰³ Vulin je zahvalio na podršci koju Kina pruža Srbiji dugi niz godina po pitanju Kosova i Metohije i naglasio značaj zajedničkog učešća vojnika dve zemlje u mirovnim operacijama pod komandom UN ponudivši kineskom kolegi srpske centre za obuku u multinacionalnim operacijama.

⁹⁷ Ibid

⁹⁸ Potpisan Plan bilateralne vojne saradnje sa Kinom. Ministarstvo odbrane RS. Maj 2018. Dostupno na: <http://www.mod.gov.rs/lat/12615/potpisan-plan-bilateralne-vojne-saradnje-sa-kinom-12615>

⁹⁹ Vojska dobija dronove iz Kine. Blic. Septembar 2018. Dostupno na: <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/politika/aktuelno.289.html:749970-POTVRDJENO-PISANJE-NOVOSTI-Vojska-dobija-dronove-iz-Kine>

¹⁰⁰ Potvrđeno pisanje „Novosti“: Vojska dobija dronove iz Kine. Večernje Novosti. Septembar 2018. Dostupno na: <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/politika/aktuelno.289.html:749970-POTVRDJENO-PISANJE-NOVOSTI-Vojska-dobija-dronove-iz-Kine>

¹⁰¹ Miloradović: Ministarstvo odbrane nabavlja bepilotne letelice. Blic. Septembar 2018. Dostupno na: <https://www.blic.rs/vesti/politika/miloradovic-ministarstvo-odbrane-nabavlja-bepilotne-letelice/xt2cnx7>

¹⁰² Serbia looks to acquire Chinese drones and the technological know-how. Defense news. Septembar 2018. Dostupno na: <https://www.defensenews.com/unmanned/2018/09/20/serbia-looks-to-acquire-chinese-drones-and-the-technological-know-how/>

¹⁰³ "Odlični odnosi Kine i Srbije...". B92. Oktobar 2018. Dostupno na: https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2018&mm=10&dd=26&nav_category=11&nav_id=1461168

America First

U analiziranom periodu uočava se sve intenzivnija bilateralna komunikacija Srbije i SAD, sa optimističnim tonovima, stiče se utisak prevashodno zbog interpretacija zvaničnika Srbije o nešto fleksibilnijem odnosu SAD-a prema elementima mogućeg multidimenzionog sporazuma Beograda i Prištine o normalizaciji odnosa. Ovo prati i drugačiji odnos provladinih medija o SAD generalno, bez obzira na povremene tabloidne ispade koji se ne mogu svesti na jedinog indikatora politike Srbije prema SAD-u, kako se to nažalost u komentatorskim krugovima često čini. Iako neupitno pozitivan, ovaj trend može biti ugrožen ako RS, između ostalog, ne obrati pažnju na novu turu sankcija SAD prema Rusiji-CAATSA¹⁰⁴ koje je američki Kongres usvojio 2017 godine.

Od septembra do decembra 2018. godine čule su se neodređene izjave predstavnika državnog rukovodstva o kupovini borbenih sredstava, pa i onih iz Rusije, a ima indicija da neke od tih kupovina mogu ići preko Belorusije, poput helikoptera MI35 i raketnog sistema Pancir koji bi mogli Srbiju dovesti pod spomenute sankcije SAD. Sekcija 231 tog zakona se zove „Uspostavljanje sankcija vezano za osobe uključene u transakcije sa obaveštajnim ili odbrambenim sektorima Vlade Ruske Federacije.“ U jednom delu te sekcije se kaže: “Zakon navodi da će Predsednik naložiti pet ili više mera sankcija opisanih u Sekciji 235 zakona u odnosu na osobu koju Predsednik utvrdi, na dan ili nakon datuma usvajanja, da se angažuje u značajnoj transakciji sa licem koje je deo, ili deluje u ime odbrambenog ili obaveštajnog sektora Vlade Ruske Federacije.”

CEAS je na ovu okolnost već upozoravao u svojoj analizi nove SNB iz septembra 2018. godine. Od tada do decembra 2018. godine čulo se par neodređenih izjava predstavnika državnog rukovodstva o kupovini borbenih sredstava, pa i onih iz Rusije, a ima indicija da će te nabavke ići preko Belorusije. Najčešće se spekulise o helikopterima MI35 i raketnom sistemu Pancir, koji po CEAS saznanjima, zbog elemenata visoke tehnologije ugrađenih u njih, spadaju pod transakcije koje mogu biti kažnjene sankcijama po američkom zakonu CAATSA.

Za Srbiju bi, ako želi i dalje da se bori za podršku SAD u nalaženju obostrano prihvatljivog, kompromisnog multidimenzionog rešenja odnosa Beograda i Prištine, bilo pametno da pokuša da spomenute kupovine otkaže, ili da pokuša da ih kupi od treće strane. Ako su plaćanja već obavljena, CEAS smatra da bi bilo dobro da ako do sankcija dođe, one pogode pojedince odgovorne za koliziju, a ne ceo sistem, odnosno Republiku Srbiju i time ugroze njena očekivanja o podršci SAD-a u procesu formalizovanja odnosa sa Prištinom.

Iako je inostrana pomoć SAD-a Srbiji nekoliko godina fluktuirala, što možda reflektuje strogu ograničenost budžeta SAD-a, promenu globalnih prioriteta SAD-a, ona je i dalje izuzetno značajna i očekuje se da će Srbija dobiti veću pomoć kao kandidat za članstvo u EU. Sjedinjene Američke Države su obezbedile 22,9 miliona dolara u pomoći Srbiji za fiskalnu 2014. godinu, 14,2 miliona dolara za fiskalnu 2015. godinu, i 16,8 miliona dolara za fiskalnu 2016. godinu. Za fiskalnu 2017. godinu, Obamina administracija je zatražila oko 23 miliona dolara, uključujući 16 miliona dolara kao finansiranje ekonomske podrške, 1,8 miliona dolara kao finansiranje inostrane vojske (FMF), i million dolara za međunarodno vojno obrazovanje i obuku (IMET). U podnetom budžetu za fiskalnu 2018. godinu Trampova administracija

¹⁰⁴ Countering America's Adversaries Through Sanctions Act. U.S. Department of the Treasury. Dostupno na: <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Pages/caatsa.aspx>

zatražila je 12,1 milion dolara, uključujući 8 miliona dolara kao pomoć za ekonomsku podršku i razvoj, i million dolara za međunarodno vojno obrazovanje i obuku (IMET). Zakon o izdvajanju resursa za inostrane operacije Senata i povezanih agencija za fiskalnu 2018. godinu uključivao je 12,9 miliona dolara u ekonomskoj pomoći, zajedno sa million dolara za IMET i 1,8 miliona dolara za finansiranje inostrane vojske (FMF). Zahtev Trampove administracije za fiskalnu 2019. godinu bio je 10,5 miliona dolara, uključujući 6,4 miliona dolara za ekonomsku podršku i razvoj.¹⁰⁵

Prema navodima Državnog sekretarijata SAD-a, ciljana pomoć SAD-a je fokusirana na pružanje pomoći Srbiji da se dalje integriše u EU, obzirom da su otvorena nova poglavlja u procesu pridruživanja. Pomoć se fokusira na podršku demokratiji i vladavini prava, iskorenjivanju korupcije, podržavanje organizacija civilnog društva i nezavisne štampe, podršku ekonomskom razvoju, jačanju srpskog pograničnog režima, i izgradnju pozitivnih bilateralnih odnosa sa susednim zemljama.¹⁰⁶

Početak **septembra 2018.** u Srbiji je ponovo boravila delegacija Nacionalne garde Ohaja u okviru Programa državnog partnerstva koji je jedan od mehanizama koji prednjači u razvoju i unapređenju međudržavnih odnosa Srbije i Amerike.¹⁰⁷ Novina je da se više naglašava prostor za jačanje saradnje u oblasti reagovanja u vanrednim situacijama, što je dobro imajući u vidu i da je u IPAP-u celo poglavlje posvećeno upravo tome. U saopštenju MUP-a, izdatom tom prilikom, se navodi da se „*saradnja sa Nacionalnom gardom Ohaja i uopšte službama za reagovanje u vanrednim situacijama SAD-a može dalje unaprediti kroz veći broj zajedničkih aktivnosti, u vidu razmene iskustava i znanja.*“ Tokom posete upućen je poziv pripadnicima MUP-a da sledeće godine posete Nacionalnu gardu Ohaja i učestvuju u vežbama u oblasti vanrednih situacija.¹⁰⁸

Zamenik pomoćnika američkog državnog sekretara Matthew Palmer je u **oktobru 2018.** bio jedan od glavnih govornika na Belgrade Security Forumu. Tom prilikom, u specijalnom obraćanju, Palmer je izjavio da zamrznuti konflikti mogu da imaju posledice i takođe mogu da nanesu štetu stabilnosti regiona. On je rekao da razume zabrinutost dela međunarodne zajednice da bi eventualna razmena teritorija kao deo sporazuma Beograda i Prištine, imala posledice po region ali i šire, ali da brine i mogućnost da sporazuma uopšte ne bude, jer i zamrznuti konflikt takođe može da ima loše posledice po stabilnost regiona. U intervjuu za Koha ditore Palmer je izjavio: “Rekli smo liderima obe strane da nemamo crvenih linija i ne odbacujemo bilo koju temu za razgovor strana u dijalogu, ali da to ne znači da ćemo slepo prihvatiti to što bi sporazum mogao da sadrži. Želimo da strane pregovorima dođu do najboljeg mogućeg sporazuma, stave ga na sto i mi ćemo ga razmotriti. SAD žele da Beograd i Priština postignu multidimenzioni dogovor koji će osim političkog aspekta, uključivati i pitanja bezbednosti, privrede, trgovine, kulture i imovine.”¹⁰⁹

¹⁰⁵ Serbia: Background and U.S. Relations. Congressional Research Service. November 2018. Dostupno na: <https://fas.org/sgp/crs/row/R44955.pdf>

¹⁰⁶ Ibid

¹⁰⁷ Vulin i Bartman: Saradnja Srbije i Ohaja važna za srpsko-američke odnose. VOA. Septembar 2018. Dostupno na: <https://www.glasamerike.net/a/vulin-i-bartman-saradnja-srbije-i-ohaja-va%C5%BEna-za-srpsko-ameri%C4%8Dke-odnose/4559170.html>

¹⁰⁸ Ibid

¹⁰⁹ Palmer: Nemamo crvene linije, ali nećemo slepo prihvatiti bilo koji dogovor. Blic. Oktobar 2018. Dostupno na: <https://www.blic.rs/vesti/politika/palmer-nemamo-crvene-linije-ali-necemo-slepo-prihvatiti-bilo-koji-dogovor/qvxxvprf>

Vežba - Srbija 2018 – NATO EADRCC i Ministarstvo unutrašnjih poslova RS

Tokom **oktobra 2018.** u Srbiji se održala, po prvi put, vežba *Srbija 2018* koju su zajedno organizovali NATO Evroatlantski centar za koordinaciju aktivnosti u pružanju hitnog odgovora (EADRCC) i Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije. Cilj vežbe je poboljšanje interoperabilnosti u međunarodnim operacijama odgovora na katastrofe.¹¹⁰

U Srbiji je tom prilikom boravilo čak 830 pripadnika tog vojnog saveza, odnosno 24 međunarodna tima iz 37 zemalja - timovi za spasavanje iz ruševina, medicinski timovi, timovi za spasavanje i rad na vodi i ekipe koje otklanjaju posledice hemijsko-bioloških akcidenata. Pored pripadnika Sektora za vanredne situacije, učestvovala su i ostale jedinice MUP-a Srbije, ali i Ministarstva odbrane i drugih državnih organa koji se u nekom segmentu bave zaštitom i spasavanjem. To je više od 900 ljudi iz Srbije. U vežbi su učestvovala Balkanske medicinske snage i Odeljenje za civilno-vojnu saradnju Ministarstva odbrane Srbije, Crveni krst, ali i brojne međunarodne organizacije, predstavnici OEBS-a, Ujedinjenih nacija, predstavnici Evropske unije, Svetske zdravstvene organizacije, Inicijative za prevenciju i spremnost u slučaju katastrofa za region jugoistočne Evrope, Karitasa i Crvenog polumeseća.

„Suština je da se demonstrira koordinacija spasilačkih timova koji vam dolaze u pomoć. Podsećanja radi, 2014. godine tokom katastrofalnih poplava, oko 600 spasilaca iz 14 zemalja bilo je u Srbiji. Dolazak je koordiniran preko našeg sektora, odnosno Ministarstva. Ovo će biti simulacija takvog vanrednog događaja, ali ne samo poplava već i ruševina i hemijskih akcidenata“, ocenio je pomoćnik ministra unutrašnjih poslova i načelnik Sektora za vanredne situacije Predrag Marić **u septembru 2018. godine** u izjavi za Sputnjik.¹¹¹

Sputnjik primećuje: „Interesantno je da na vežbu nisu pozvani predstavnici Srpsko-ruskog humanitarnog centra iz Niša...“ Pomalo patetično zvuči konstatacija Sputnjika da će „pomoć ruskih spasilaca biće i te kako vidljiva na vežbi koju organizuje NATO....pripadnici Sektora za vanredne situacije radiće sa opremom koja je stigla kao poklon iz Ruske Federacije“, imajući u vidu da se radi o vrlo malo opreme.

Klaudiu Zojkaš (Claudiu Zoicas), iz NATO EADRCC je za Radio Slobodna Evropa izjavio da će zemlje partneri uvežbavati međunarodni odgovor na velike prirodne katastrofe: „Ovo nije vojna vežba, već vežba upravljanja posledicama vanrednih situacija koja će omogućiti civilno-vojnim snagama koje su deo prvog odgovora na vanredne situacije da izgrade interoperabilnost, a sve u cilju spasavanja života ljudi.“¹¹²

¹¹⁰ NATO general: U oktobru u Mladenovcu vežba „Srbija 2018“. Blic. Maj 2018. Dostupno na:

<https://www.blic.rs/vesti/drustvo/nato-general-u-oktobru-u-mladenovcu-vezba-srbija-2018/p05zy41>

¹¹¹ Spremnost najveće vežbe NATO članica u Srbiji — nisu zvali Ruse, al' postoji i „kvaka“. Sputnjik. Septembar 2018.

Dostupno na: <https://rs-lat.sputniknews.com/politika/201809131117172451-Vezba-Srbija-NATO-nema-Rusa/>

¹¹² Zojkaš: 'Srbija 2018' nije vojna vežba. RSE. Februar 2018. Dostupno na:

<https://www.slobodnaevropa.org/a/29064156.html>

Učešće Vojske Republike Srbije u multinacionalnim operacijama i vojne vežbe

U periodu u kome se ovaj izveštaj objavljuje u 5 multinacionalnih operacija pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija i 4 multinacionalne operacije Evropske unije angažovano je 279 pripadnika Vojske Srbije.

U pet mirovnih operacija Ujedinjenih nacija — u Libanu, Centralnoafričkoj Republici, na Kipru, u DR Kongu i na Bliskom istoku — trenutno je angažovano 257 pripadnika Vojske Srbije.

Privremene snage Ujedinjenih nacija u Republici Liban — UNIFIL uspostavljene su rezolucijama Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija broj 425 i 426 od 19. marta 1978. godine. Mandat misije se periodično produžava rezolucijama Saveta bezbednosti UN.

Vojska Srbije učestvuje u UNIFIL od 21. decembra 2010. godine sa štabnim oficirima, sa mandatom u trajanju od šest meseci. Od 25. novembra 2012. godine učešće u UNIFIL je prošireno elementom za nacionalnu podršku sastava pet lica i pešadijskim vodom od 36 lica, sa mandatom u trajanju od šest meseci. Od 24. marta 2013. godine, učešće pripadnika Vojske Srbije u UNIFIL je uvećano za dva štabna oficira u Komandi UNIFIL u Nakuri, a od 5. novembra 2013. godine angažovanjem pešadijske čete umesto pešadijskog voda. Na osnovu tehničkog sporazuma sa OS Kraljevine Španije, od 2. novembra 2014. broj štabnih oficira je povećan za još jednog, koji se angažuje u komandi španskog bataljona. Od 11. decembra 2014. godine, na osnovu tehničkog sporazuma sa OS Italije, povećano je angažovanje za vod za zaštitu snaga, sastava 33 pripadnika VS, koji je upućen u sektor Zapad.

Trenutno je u UNIFIL angažovano 177 pripadnika Vojske Srbije.

Multidimenzionalna integrisana misija Ujedinjenih nacija za stabilizaciju u Centralnoafričkoj Republici (MINUSCA) uspostavljena je Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija broj 2149 od 10. aprila 2014. godine. Mandat misije se periodično produžava rezolucijama Saveta bezbednosti UN.

Vojska Srbije učestvuje u MINUSCA od 20. septembra 2014. godine sa dva štabna oficira i dva vojna posmatrača (trenutno se po zahtevu misije angažuju na štabnim dužnostima), koji se angažuje sa mandatom u trajanju od godinu dana, a od 11. decembra 2014. godine i sa 68 pripadnika bolnice nivoa 2, sa mandatom u trajanju od šest meseci.

Trenutno je u MINUSCA angažovano 75 pripadnika Vojske Srbije.

Mirovne snage Ujedinjenih nacija u Republici Kipar — UNFICYP uspostavljene su Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija broj 186 u martu 1964. godine. Mandat misije se periodično produžava rezolucijama Saveta bezbednosti UN.

Vojska Srbije učestvuje u UNFICYP od 21. oktobra 2010. godine sa štabnim oficirom, sa mandatom u trajanju od godinu dana, i odeljenjem od šest lica, sa mandatom u trajanju od šest meseci. Od 23. septembra 2011. godine učešće u UNFICYP je prošireno sa dva vojna posmatrača (MOLO), sa mandatom u trajanju od godinu dana, i pešadijskim vodom do 37 lica, sa mandatom u trajanju od šest meseci.

Trenutno su u UNFICYP angažovana 2 pripadnika Vojske Srbije.

Misija Ujedinjenih nacija za stabilizaciju u Demokratskoj Republici Kongu — MONUSCO uspostavljena je Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija broj 1279 od 30.

novembra 1999. godine. Mandat misije se periodično produžava rezolucijama Saveta bezbednosti UN.

Vojska Srbije učestvuje u MONUSCO od 7. marta 2003. godine sa medicinskim timom za evakuaciju vazdušnim putem (AMET), sastava šest lica, sa mandatom u trajanju od šest meseci. Od 28. jula 2010. godine učešće u MONUSCO je prošireno štabnom grupom od dva lica, sa mandatom u trajanju od godinu dana. Angažovanje medicinskog tima za evakuaciju vazdušnim putem je završeno 10. maja 2018. godine.

Trenutno su u MONUSCO angažovana 2 pripadnika Vojske Srbije.

Organizacija UN za nadgledanje primirja na Bliskom istoku — UNTSO uspostavljena je Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija broj 50 (1948). Najstarija je misija Ujedinjenih nacija. Mandat misije je uspostavljen 1948. godine i ne podleže periodičnom produžavanju.

Vojska Srbije učestvuje u UNTSO od 9. septembra 2012. godine sa vojnim posmatračem, koji se angažuje sa mandatom u trajanju od godinu dana, u sastavu Posmatračke grupe Liban.

U četiri vojne operacije Evropske unije — u Somaliji, Centralnoafričkoj Republici i Maliju — trenutno su angažovana 22 pripadnika Vojske Srbije.

Misija Evropske unije za obuku bezbednosnih snaga Somalije — EUTM Somalia uspostavljena je Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija broj 1872 (2009) i odlukama Saveta Evropske unije broj 96 i 197 (2010). Mandat misije se produžava u skladu sa odlukom Saveta Evropske unije.

Vojska Srbije učestvuje u EUTM Somalia od 25. aprila 2012. godine sa štabnim oficijom, sa mandatom u trajanju od šest meseci. U toku 2013. godine Vojska Srbije je povećala učešće u misiji angažovanjem medicinskog tima sastava četiri lica.

Trenutno je u EUTM Somalia angažovano 6 pripadnika Vojske Srbije.

Pomorske snage Evropske unije u Somaliji (Operacija Atalanta) — EUNAVFOR Somalia (Operation Atalanta) uspostavljene su rezolucijama Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija br. 1814, 1816, 1838 i 1846 (2008) i odlukama Saveta Evropske unije broj 851 od 10. novembra 2008. godine i broj 918 od 8. decembra 2008. godine. Mandat operacije se produžava u skladu sa odlukom Saveta Evropske unije.

Vojska Srbije učestvuje u EUNAVFOR Somalia od 6. aprila 2012. godine, sa prekidima, što zavisi od potreba u zoni operacije. Tako su do sada u ovoj misiji angažovani po dva štabna oficira i štabni podoficir u Operativnoj komandi u Nortvudu kod Londona, štabni oficir u Komandi snaga na komandnom brodu u Indijskom okeanu i autonomni timovi za zaštitu brodova Svetskog programa hrane.

Trenutno, je u EUNAVFOR Somalia angažovano 6 pripadnika Vojske Srbije, u Operativnoj komandi misije u Nortvudu.

Misija Evropske unije za obuku vojnih i bezbednosnih snaga Centralnoafričke Republike (EUTM RCA) uspostavljena je u skladu sa Odlukom Saveta Evropske unije, broj 2016/610/CFSP od 19. aprila 2016. godine. Misija je nastavak angažovanja Evropske unije u Centralnoafričkoj Republici.

Vojska Srbije je otpočela angažovanje u EUTM RCA od 15. decembra 2016. godine upućivanjem četvoročlanog tima nivoa 1 i dvočlanog tima za hitnu medicinsku pomoć.

Trenutno je u ovoj operaciji angažovano 7 pripadnika Vojske Srbije.

Misija Evropske unije za obuku vojnih i bezbednosnih snaga Malija — EUTM Mali uspostavljena je Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija broj 2085 (2012) i odlukama Saveta Evropske unije o uspostavljanju vojne misije Evropske unije u Maliju (Odluka broj 2013/34/CFSP od 17. januara 2013. godine) i pokretanju misije Evropske unije u Maliju (Odluka broj 2013/87/CFSP od 18. februara 2013. godine). Mandat misije se produžava u skladu sa odlukom Saveta Evropske unije.

Vojska Srbije učestvuje u EUTM Mali od 15. decembra 2014. godine sa medicinskim timom sastava lekar i dva medicinskih tehničara, sa mandatom u trajanju od šest meseci.¹¹³

26. novembra 2018. je u Centru za mirovne operacije Generalštaba Vojske Srbije počeo pilot kurs za obuku civila za učešće u multinacionalnim operacijama sa 20 polaznika.¹¹⁴ Prvi podpredsednik Vlade i ministar spoljnih poslova Srbije Ivica Dačić ocenio je da je ovaj projekat potvrda da je Srbija zauzela važno mesto, kako u UN-u, tako i u okviru evropske bezbednosne i odbrambene politike, kao partner na koga se može računati. Dačić je takođe izjavio da su predsednik Srbije, Vlada Srbije i resori Vlade dali poseban značaj proširenju učešća u multinacionalnim operacijama kroz izgradnju kapaciteta za slanje i civilnih struktura u takve operacije.

Normativna analiza novog nacrtu Strategije odbrane Republike Srbije

Tekst novog nacrtu Strategije odbrane Republike Srbije se sastoji od sledećih sedam poglavlja: bezbednosno okruženje; izazovi, rizici i pretnje bezbednosti od značaja za odbranu; odbrambeni interesi Republike Srbije; politika odbrane; strategijski koncept odbrane; sistem odbrane i sprovođenje strategije odbrane.

Strategija odbrane Republike Srbije u hijerarhiji pravnih akata zauzima mesto iznad zakona kojima se uređuje oblast odbrane, a proističe iz Ustava i Strategije nacionalne bezbednosti Republike Srbije kao hijerarhijski višeg strategijskog dokumenta. Međutim, Narodna skupština je u maju 2018. godine donela set zakona iz oblasti odbrane, u vreme kada su nacrti nove SO i SNB već bili na javnoj raspravi. Zato nije jasno na koji način će nova Strategija odbrane “usmeravati razvoj normativnih, doktrinarnih i organizacionih rešenja sistema odbrane, planiranje i finansiranje”, jer će biti doneta nakon zakona kojima se ova oblast uređuje, a o njoj se raspravlja i verovatno će biti usvojena istovremeno, a ne nakon usvajanja nove SNB.

Stav CEAS-a jeste da je indikativno da je u nacrtu SO u poglavlju dva - **Izazovi, rizici i pretnje bezbednosti od značaja za odbranu** navedeno da „...radiološka, hemijska i biološka kontaminacija nastala kao posledica ratnih dejstava... predstavljaju stalnu bezbednosnu pretnju za Republiku Srbiju, njeno stanovništvo, materijalna dobra i životnu sredinu.“, a da ovo nije navedeno u nacrtu Strategije nacionalne bezbednosti, što smatramo da je pogrešno. Pored toga, smatramo da nije jasno na osnovu kojih izvora je izvršena procena da su „Elementarne nepogode, tehničko-tehnološke nesreće, kao i radiološka, hemijska i biološka kontaminacija...“ nastale kao posledica ratnih dejstava. CEAS je u amandmanskoj formi, a u toku trajanja javne rasprave poslao Ministarstvu odbrane komentar

¹¹³ Aktuelne mirovne operacije. Vojska Republike Srbije. Dostupno na:

http://www.vs.rs/sr_lat/clanak/07A0D2B8CFFC11E5A7C800163E135070/aktuelne-mirovne-operacije

¹¹⁴ Počela obuka civila iz Srbije za mirovne misije UN i EU. Danas. Novembar 2018. Dostupno na:

<https://www.danas.rs/drustvo/pocela-obuka-civila-iz-srbije-za-mirovne-misije-un-i-eu/>

da bi ovaj deo trebalo izbrisati iz nacrtu dok se relevantnim istraživačkim, verifikovanim i naučno priznatim metodama ne utvrdi tačnost ove tvrdnje.

Poglavlje tri nacrtu SO navodi da su **odbrambeni interesi RS** „*zaštita suverenosti, nezavisnosti i teritorijalne celovitosti; zaštita bezbednosti države i njenih građana; očuvanje mira i bezbednosti u regionu i svetu; unapređenje nacionalne bezbednosti i odbrane kroz proces evropskih integracija; vojna neutralnost; saradnja i partnerstvo sa državama i međunarodnim organizacijama u oblastima bezbednosti i odbrane.*“¹¹⁵

Aktuelna Strategija iz 2009. navodi da „*Vitalni odbrambeni interesi Republike Srbije jesu: očuvanje suverenosti, nezavisnosti i teritorijalne celovitosti Republike Srbije i zaštita bezbednosti građana; izgradnja poverenja, unapređenje bezbednosti i stabilnosti u regionu i saradnja i partnerstvo sa međunarodnim bezbednosnim organizacijama i institucijama demokratskih država.*“. U odnosu na aktuelnu Strategiju u novom nacrtu je očigledno odsustvo „izgradnje poverenja u regionu“ i „saradnje i partnerstva sa institucijama demokratskih država“.

Nacrt Strategije nacionalne bezbednosti prvo poglavlje naziva „strategijsko okruženje“ pa se postavlja pitanje zašto je u nacrtu Strategije odbrane prvo poglavlje nazvano „bezbednosno okruženje“. CEAS se u potpunosti slaže sa stavom u vezi strukture dokumenta koji su iznele kolege iz Radne grupe NKEU za poglavlja 30 i 31, a koji su u svojoj analizi nacrtu primetili da bi trebalo izmeniti redosled poglavlje, prvo navesti interese pa okruženje, onda izazove, rizike i pretnje.

U poglavlju dva, **Izazovi, rizici i pretnje bezbednosti od značaja za odbranu**, za razliku od nacrtu Strategije nacionalne bezbednosti, ovde je pojašnjeno da su izazovi, rizici i pretnje rangirani po težini posledica koje mogu doneti, ali ne i po verovatnoći ispoljavanja.¹¹⁶

Isto poglavlje, na drugom mestu, posle „oružane agresije“, dalje navodi protivpravno jednostrano proglašena nezavisnost teritorije koju administrativno obuhvata Autonomna Pokrajina Kosovo i Metohija kao jednu od glavnih izazova, rizika i pretnji bezbednosti Republike Srbije.

„*Protivpravno jednostrano proglašena nezavisnost teritorije koju administrativno obuhvata Autonomna Pokrajina Kosovo i Metohija u suprotnosti je sa Ustavom Republike Srbije i Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i neprihvatljiva je za Republiku Srbiju. Ovim proglašenjem ugroženi su nacionalni i odbrambeni interesi Republike Srbije. Priznavanje nezavisnosti teritorije koju administrativno obuhvata Autonomna Pokrajina Kosovo i Metohija od strane država u neposrednom okruženju Republike Srbije, kao i drugih država, ne doprinosi jačanju poverenja i stabilizaciji stanja bezbednosti. Situacija u Pokrajini, kao i druga otvorena pitanja iz dijaloga Beograda i Prištine predstavljaju najveći političko-bezbednosni izazov Republike Srbije. Jednostrani akti Prištine, uključujući i pokušaje ostvarivanja članstva u međunarodnim organizacijama i zahteve za smanjenje i ukidanje međunarodnog prisustva na KiM, nesprovođenje dogovorenih obaveza iz dijaloga Beograda i Prištine, organizovani kriminal i terorizam, transformacija naoružanih formacija koje se nazivaju „Kosovske snage bezbednosti“ u oružane snage, kao i pogoršanje bezbednosne situacije u Pokrajini, predstavljaju bezbednosne pretnje za Republiku Srbiju.*“

Predstavnici vlasti Kosova i Metohije su jednostranu nezavisnost proglasili 17. februara 2008. godine. Proces priznavanja protivpravne nezavisnosti od strane većine država iz

¹¹⁵ Nacrt Strategije odbrane Republike Srbije. Ministarstvo odbrane Republike Srbije.

http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadržaj/javna%20rasprava/strategije/Nacrt%20Strategije%20odbrane.pdf

¹¹⁶ Komentari na nacrtu strategija nacionalne bezbednosti i odbrane. Radna grupa Konventa za Evropsku Uniju za poglavlja 30. i 31. Jun 2018. Dostupno na: <https://goo.gl/bUwA4K>

neposrednog okruženja i regiona se završio do kraja te godine. Postavlja se pitanje zašto su nacrti Strategije odbrane, kao i nacrt SNB u ovoj meri kosovocentrični, kada bi Strategije trebale da odgovore na okolnosti u realnom vremenu, ili na procenu okolnosti koje se predviđaju u narednom periodu.¹¹⁷

CEAS primećuje da se u poglavlju dva **Izazovi, rizici i pretnje bezbednosti od značaja za odbranu** napominje da se „*oružana agresija na Republiku Srbiju u narednom periodu ne može se isključiti.*“ kao i da će otklanjanju ove pretnje znatno doprineti politika odbrane Republike Srbije zasnovana na vojnoj neutralnosti i aktivnom angažovanju na izgradnji i očuvanju mira i stabilnosti u svetu. Smatramo da je neophodno da se ovaj deo obrazloži i objasni na koji način će politika odbrane zasnovana na vojnoj neutralnosti doprineti sprečavanju oružane agresije. Na primer, da li se misli na koncept totalne odbrane, ili nešto drugo, obzirom da sama neutralnost ne predstavlja nikakvu garanciju da do oružane agresije neće doći.

Nacrt Strategije odbrane u poglavlju 3. **Odbrambeni interesi** na strani 11. navodi „*Vojna neutralnost jeste odbrambeni interes Republike Srbije koji je proizašao iz njenih nacionalnih vrednosti i interesa i međunarodnog položaja.*“ CEAS smatra da je potrebno da se navede koje su to vrednosti i koji je to međunarodni položaj imajući u vidu način na koji je uvedena vojna neutralnost. Podsećamo da je Srbija 26. decembra 2007. godine proglasila vojnu neutralnost, bez javne rasprave, usvajanjem Rezolucije Narodne skupštine o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije,¹¹⁸ koja je bila odgovor na jednostrano proglašenu nezavisnost Kosova i Metohije.

Poglavljje četiri nacrtu Strategije odbrane Republike Srbije – **Politika odbrane** navodi „*Radi osiguranja stabilnosti i bezbednosti, kao i nastavka političkog dijaloga sa privremenim institucijama samouprave u Prištini, Republika Srbija zalagaće se za nesmanjeno prisustvo KFOR-a, kao garanta implementacije Briselskog sporazuma.*“ CEAS smatra da je potrebno napomenuti da KFOR nema mandat u implementaciji Briselskog sporazuma, već deluje u okviru *Vojno-tehničkog sporazuma između Međunarodnih bezbednosnih snaga ("KFOR") i vlada Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srbije*¹¹⁹ (*Kumanovski sporazum*) i *Rezolucije Saveta bezbednosti Ujedinjenih Nacija 1244*¹²⁰ što znači da ne može ni da bude garant u implementaciji.

CEAS pozdravlja to što je nacrt Strategije prepoznao poseban značaj unapređenja sajber bezbednosti za Republiku Srbiju i njene građane. U poglavlju **Politike odbrane** se navodi „*Unapređena sajber bezbednost je od posebnog značaja za zaštitu bezbednosti Republike Srbije i njenih građana. Unaprediće se sposobnosti i kapaciteti za koordinaciju poslova usmerenih na dostizanje sajber bezbednosti i zaštitu od bezbednosnih rizika u informaciono-komunikacionim sistemima. S tim u vezi, formulisaće se jasna i koherentna politika, a radi povećanja otpornosti informaciono-komunikacionih sistema na incidente uspostaviće se mreža nadležnih subjekata za borbu protiv sajber dejstava i kriminala i unaprediti saradnja javnog i privatnog sektora u oblasti sajber bezbednosti.*“ CEAS napominje da je mreža nadležnih subjekata već uspostavljena Zakonom o informacionoj bezbednosti donetim 2016.

¹¹⁷ Ibid

¹¹⁸ Rezolucija Narodne skupštine o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije. Narodna Skupština Republike Srbije. 2007. godina. Dostupno na:

<http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/component/content/article/65-zastita-suvereniteta?lang=lat>

¹¹⁹ Kumanovski sporazum. Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije. Jun 1999. Dostupno na:

<http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/kim/dokumenti/57-kumanovski-sporazum>

¹²⁰ Rezolucija Saveta bezbednosti Ujedinjenih Nacija 1244. Jun 1999. Dostupno na:

http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Regulation/Document__sr/2016-05/rezolucija_1244_cir.pdf

godine,¹²¹ a u okviru Tela za koordinaciju poslova informacione bezbednosti koje je u nadležnosti Vlade.

Nacrt SO u poglavlju pet – **Strategijski koncept odbrane** uvodi pojam totalne odbrane. „*Totalna odbrana obuhvata vojnu i civilnu odbranu, a planira se, organizuje i sprovodi u miru, vanrednom stanju i ratu*“. Pored uvođenja ovog pojma skoro uopšte se ne daju ni okviri šta bi to trebalo da podrazumeva, niti kako se planira njegovo finansiranje. CEAS smatra da pojam totalne odbrane u verziji nacrta SO koji uđe u skupštinsku proceduru mora biti malo detaljnije uveden. Generalno, CEAS smatra da bi za državu poput Srbije detaljnije razmatranje modela skandinavskih i baltičkih zemalja, kako članica NATO-a tako i vojno nesvrstanih, totalne odbrane, odgovora na hibridne pretnje i reagovanje u vanrednim situacijama, kao i način popunjavanja snaga bilo vrlo korisno.

CEAS predlaže da se u narednom periodu ozbiljnije analiziraju nordijsko-skandinavski modeli modernizovanih koncepata totalne odbrane i njihove primenljivosti u Srbiji. U analizi nacrta nove SNB CEAS je predložio analizu uporedne prakse finskog modela totalne odbrane. Vrlo je ilustrativan i norveški modernizovani koncept totalne odbrane koji obuhvata uzajamnu podršku i saradnju između oružanih snaga i civilnog društva u vezi sa planiranjem nepredviđenih situacija, upravljanje kriznim situacijama i posledicama širom kriznog spektra - od mira, preko krize bezbednosne politike, do oružanog konflikta. Nije nužno preduslov da zakonodavstvo o regovanju u hitnim slučajevima stupi na snagu kako bi podrška i/ili saradnja/tj. koordinacija ulazila u okvir koncepta totalne odbrane. Sveobuhvatna i obavezna civilna podrška Oružanim snagama u kriznim situacijama treba da zavisi od toga da li se može primeniti zakonodavstvo o pripravnosti za hitne slučajeve. Danas, glavni princip u pogledu civilne podrške Norveškim oružanim snagama zasnovan je u najvećoj mogućoj meri na komercijalnim aranžmanima i saradnji sa službama civilne zaštite i agencijama za reagovanje u hitnim slučajevima. Ovo se takođe važi u slučajevima kada se primjenjuje zakonodavstvo o civilnoj zaštiti i pripravnosti za hitne slučajeve.

Poglavlje šest nacrta SO se odnosi na **sistem odbrane**. Podpoglavlje koje se odnosi na upravljački deo sistema odbrane navodi: „*Savet za nacionalnu bezbednost je telo koje razmatra pitanja iz oblasti odbrane i međusobne saradnje organa nadležnih za odbranu, a radi stvaranja uslova za jedinstvenu upotrebu i angažovanje snaga odbrane u vanrednom stanju i ratu. U slučaju ugrožavanja dela teritorije Republike Srbije, granični pojas, granica, život i zdravlje ljudi i životinja i materijalna dobra na tom području, na predlog Saveta za nacionalnu bezbednost, a uz saglasnost predsednika Republike, Vlada obrazuje policijske i vojne snage za izvršavanje zajedničkih zadataka.*“

Zakon o odbrani¹²² u članu 39 navodi: „*Ako su ugroženi: deo teritorije Republike Srbije, granica, život i zdravlje ljudi i životinja i materijalna dobra na tom području, na zajednički predlog ministra unutrašnjih poslova i ministra odbrane, a uz saglasnost predsednika Republike, Vlada obrazuje policijske i vojne snage za izvršavanje zajedničkih zadataka.*“

U izvršavanju zadataka iz stava 1. ovog člana, policijske i vojne snage su potčinjene starešini Vojske Srbije koga ovlasti **predsednik Republike, na zajednički predlog ministra unutrašnjih poslova i ministra odbrane.**“

Zakon o graničnoj kontroli¹²³ u članu 29 koji uređuje oblast granične kontrole u stanju povećanog rizika navodi: „*Ako indicije i događaji ukazuju da postoji povećani rizik od*

¹²¹ Zakon o informacionoj bezbednosti. Sl. glasnik RS", br. 6/2016 i 94/2017. Dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_informacionoj_bezbednosti.html

¹²² Zakon o odbrani. "Sl. glasnik RS", br. 116/2007, 88/2009, 88/2009 - dr. zakon, 104/2009 - dr. zakon, 10/2015 i 36/2018

¹²³ Zakon o graničnoj kontroli. "Sl. glasnik RS", br. 24/2018

nevojnih izazova, rizika i pretnji zbog kojih može doći do ugrožavanja državne granice, javne bezbednosti, ljudi i imovine u užem i širem prostoru u zahvatu državne granice, na pružanju pomoći graničnoj policiji u poslovima granične kontrole mogu se angažovati i policijski službenici, sredstva i oprema drugih organizacionih jedinica Ministarstva kao i pripadnici, sredstva i oprema Vojske Srbije.

Odluku o sprovođenju mera i angažovanju policijskih službenika, sredstva i opreme drugih organizacionih jedinica Ministarstva, na predlog direktora policije, donosi ministar nadležan za unutrašnje poslove.

*Odluku o sprovođenju mera i angažovanju pripadnika, sredstva i opreme Vojske Srbije, na zajednički predlog **ministra nadležnog za unutrašnje poslove i ministra nadležnog za odbranu**, donosi predsednik Republike Srbije.*“

CEAS primećuje da ovakva formulacija nije u skladu sa Zakonom o odbrani (član 39) i Zakonom o graničnoj kontroli (član 29) prema kojima se uopšte ne predviđa uloga Saveta za nacionalnu bezbednost kao predlagača navedenih mera, već je reč o zajedničkom predlogu ministra unutrašnjih poslova i ministra odbrane na koji predsednik Republike daje saglasnost. Pored toga izmene i dopune Zakona o odbrani iz maja 2018. brisale su reči „granični pojas“ iz člana 39, izostavljene su i iz člana 29 novog Zakona o graničnoj kontroli, dok su zadržane u nacrtu Strategije odbrane. Smatramo da je neophodno da se novi nacrt SO uskladi sa aktuelnom zakonskom regulativom.

CEAS smatra da nacrt SO izostavlja podređenost sistema odbrane demokratskoj civilnoj kontroli i javnom nadzoru, što bi u redigovanoj verziji nacrta koji ulazi na glasanje u skupštinskoj proceduri moralo biti ispravljeno.

Normativna analiza - Komentari o pravnoj usaglašenosti nacrta Strategije odbrane sa relevantnim zakonodavstvom u ovoj oblasti

U nacrtu Strategije odbrane u celosti je potrebno usaglasiti terminologiju sa zakonskom, u različitim oblastima. Posebno zbunjujući je često korišćen pojam **kritične infrastrukture**, koji se koristi u različitim kontekstima i ne oslanja se na definiciju iz čl. 6. Zakona o informacionoj bezbednosti¹²⁴ o IKT (informaciono komunikacionim tehnologijama) sistemima od posebnog značaja.

Potrebno je prvu rečenicu u trećem pasusu Petog poglavlja uskladiti sa Zakonom o odbrani.¹²⁵

Naime, shodno članu 4. st. 1 tačka 1 b) tog Zakona:

„Subjeksi sistema odbrane su: građani, državni organi, organi autonomnih pokrajina, organi jedinica lokalne samouprave, privredna društva, druga pravna lica, preduzetnici i Vojska Srbije.“

Nacrt Strategije odbrane predviđa da su subjekti sistema odbrane:

- građani, državni organi, privredna društva, druga pravna lica, preduzetnici i Vojska Republike Srbije.

Nacrt uvodi i nove koncepte, nepoznate našem zakonodavnom okviru, kao što je koncept **totalne odbrane**, prethodno nagovešten i u važećoj Strategiji,¹²⁶ kao:

„...integralno angažovanje subjekata odbrane i odbrambenih potencijala. Značajan segment tog koncepta uvažava potrebu unapređivanja partnerstva i multilateralne saradnje sa drugim

¹²⁴ „Sl. glasnik RS“, br. 6/2016 i 94/2017

¹²⁵ „Sl. glasnik RS“, br. 116/2007, 88/2009, 88/2009 - dr. zakon, 104/2009 - dr. zakon, 10/2015 i 36/2018)

¹²⁶ Pogledati Poglavlje 4.2. Osnovni ciljevi i zadaci politike odbrane

državama i međunarodnim organizacijama i institucijama u očuvanju i zaštiti odbrambenih interesa Republike Srbije.“

Nacrt Strategije sužava ovaj koncept na **civilnu odbranu**, izostavljajući partnerstvo i multilateralnu saradnju i najavljuje njeno normativno-pravno uređenje, što verovatno podrazumeva i odgovarajuće izmene u Zakonu o odbrani, koji civilnu odbranu u čl. 4. st. 1 tačka 4) tog Zakona definiše drugačije, i to kao:

„...deo odbrane Republike Srbije koji obuhvata skup mera i aktivnosti usmerenih na: pripreme za odbranu i odbranu Republike Srbije nevojnim sredstvima; obezbeđivanje uspešnog funkcionisanja državnih organa, organa autonomnih pokrajina i jedinica lokalne samouprave, privrednih društava i drugih pravnih lica, zaštite i spasavanja i obezbeđenja uslova za život i rad građana i zadovoljenja potreba snaga odbrane u vanrednom i ratnom stanju.“

Četvrti pasus poglavlja 5. Strategijski koncept odbrane, implicira dalje proširenje koncepta **civilne odbrane** (npr. u delu izvršavanja vojne, radne i materijalne obaveze, kao i mobilizacije):

„Civilna odbrana je deo odbrane Republike Srbije usmeren na pripreme za odbranu i odbranu Republike Srbije nevojnim sredstvima. Realizuje se u miru, vanrednom stanju i ratu kroz skup mera i aktivnosti sa ciljem obezbeđivanja uspešnog funkcionisanja državnih organa, organa autonomnih pokrajina i jedinica lokalne samouprave, privrednih društava i drugih pravnih lica; stvaranja uslova za život i rad građana; zadovoljenja potreba snaga odbrane; planiranja i sprovođenja planova obuke građana za odbranu zemlje; koordinacije poslova zaštite i spasavanja; izvršavanja vojne, radne i materijalne obaveze, kao i mobilizacije.“

Potrebno je celo poglavlje 4.2. Zaštita bezbednosti Republike Srbije i njenih građana uskladiti sa postojećim zakonodavnim okvirom, i to ne samo terminološki npr. pojam **sajber bezbednost**, u delu **osiguranje bezbednosti objekata kritične infrastrukture** itd, već sadržinski i shodno nadležnostima subjekata sistema, predviđenih Zakonom o vanrednim situacijama,¹²⁷ Zakonom o policiji,¹²⁸ Zakonom o graničnoj kontroli,¹²⁹ koji svojim odredbama posebno definiše i koncept **integrisanog upravljanja granicom**.¹³⁰

I ovaj nacrt kao i nacrt Strategije nacionalne bezbednosti u potpunosti izostavlja pitanje povezanosti pranja novca i finansiranja terorizma, te s tim u vezi, ukupnog strateškog odgovora države (ne segmentirano) u odnosu na ozbiljnost ovog fenomena i prepoznate rizike u svim finansijskim sistemima.¹³¹

U Šestom poglavlju Nacrta govori se o sistemu odbrane.

U delu 6.2. predstavljena je i nadležnost Saveta za nacionalnu bezbednost. Ovako predloženo rešenje nije usaglašeno sa odredbama Zakona o osnovama uređenja službi bezbednosti Republike Srbije,¹³² kao i Zakona o graničnoj kontroli.

¹²⁷ „Sl. glasnik RS“, br. 11/2009, 92/2011 i 93/2012

¹²⁸ „Sl. glasnik RS“, br. 6/2016 i 24/2018

¹²⁹ „Sl. glasnik RS“, br. 24/2018

¹³⁰ Više o konceptu: Strategija integrisanog upravljanja granicom u Republici Srbiji 2017–2020 („Sl. glasnik RS“, br.9/2017)

¹³¹ I ovde se postavlja pitanje komunikacije ovog nacrta Strategije sa postojećim strateškim odgovorom, kao što je Nacionalna strategija za sprečavanje i borbu protiv terorizma za period 2017–2021. godine („Sl. glasnik RS“, br. 94/2017)

¹³² „Sl. glasnik RS“, br. 116/2007 i 72/2012

Naime, Zakonom o osnovama uređenja službi bezbednosti Republike Srbije, nadležnosti Saveta se uglavnom svode na saradnju i koordinaciju elemenata sektora bezbednosti, dok izraz: „...radi stvaranja uslova za jedinstvenu upotrebu i angažovanje snaga odbrane u vanrednom stanju i ratu...“ taj Zakon ne predviđa.

Takođe, suprotno je Zakonu o odbrani rešenje, po kome:

„U slučaju ugrožavanja dela teritorije Republike Srbije, granični pojas, granica, život i zdravlje ljudi i životinja i materijalna dobra na tom području, na predlog Saveta za nacionalnu bezbednost, a uz saglasnost predsednika Republike, Vlada obrazuje policijske i vojne snage za izvršavanje zajedničkih zadataka.“

Jer, shodno čl. 39. st. 1. tog Zakona:

„Ako su ugroženi: deo teritorije Republike Srbije, granica, život i zdravlje ljudi i životinja i materijalna dobra na tom području, na zajednički predlog ministra unutrašnjih poslova i ministra odbrane, a uz saglasnost predsednika Republike, Vlada obrazuje policijske i vojne snage za izvršavanje zajedničkih zadataka.“

Ovo je istovremeno u koliziji sa predviđenim rešenjem u trećoj rečenici Poglavlja 6.3. Izvršni deo sistema odbrane.

U ovom poglavlju govori se i o **drugim snagama odbrane**, te da su njihovi osnovni zadaci:

- pripreme za odbranu i odbrana Republike Srbije;
- obezbeđivanje uspešnog funkcionisanja državnih organa, organa autonomnih pokrajina i jedinica lokalne samouprave, privrednih društava i drugih pravnih lica;
- zaštita i spasavanje;
- obezbeđenje uslova za život i rad građana i zadovoljenje potreba snaga odbrane u vanrednom stanju i u ratu.

Međutim, u pozitivnom zakonodavstvu ovaj izraz se koristi samo u Zakonu o upotrebi Vojske Srbije i drugih snaga odbrane u multinacionalnim operacijama van granica Republike Srbije.¹³³

U ovom poglavlju potrebno je deo o zaštiti i spasavanju uskladiti sa čl. 8. st. 1. tačka 20) Zakona o vanrednim situacijama.

U delu 7. Sprovođenje strategije odbrane govori se o obavezi Ministarstva odbrane da podnosi Vladi godišnji izveštaj o realizaciji akcionog plana za sprovođenje Strategije odbrane, kao i o obavezi da „...sa godišnjim izveštajem upozna je i Savet za nacionalnu bezbednost.“

Ovaj deo bi trebalo uskladiti sa članom 16. Zakona o osnovama uređenja službi bezbednosti Republike Srbije, kojom se precizira način obavljanja nadzora „...nad radom službi bezbednosti neposredno i preko nadležnog odbora Narodne skupštine.“

¹³³ „Sl. glasnik RS“, br. 88/2009 i 36/2018

Zaključci i preporuke

Nova strateška dokumenta Republike Srbije (RS) razmatraju se i usvajaju u izrazito dinamičnom periodu globalnih bezbednosno-političkih trendova. Istovremeno, RS se suočava i sa mnogobrojnim neuobičajeno velikim unutrašnjim izazovima, od potrebe reforme pravosuđa do potrebe normalizacije odnosa sa Kosovom. I spoljne i unutrašnje okolnosti objektivno otežavaju usvajanje dobro artikuliranih strateških bezbednosnih i odbrambenih dokumenata relativno male zemlje u relativno neizvesnom procesu evropskih integracija i pregovora sa Prištinom, koje vodi u stvari sa međunarodnom zajednicom.

U našoj analizi novog nacrtu SNB iz septembra 2018. godine ocenili smo da se u srpsko-ruskim odnosima primećuju dva paralelna trenda: serija malih pozitivnih koraka u politici aktuelne Vlade prema pritiscima iz Moskve s jedne, i sve intenzivnije delovanje pro-kremaljskih struktura u Srbiji koje se protive politici zvaničnog Beograda o Kosovu, sa druge strane. Istovremeno, u analiziranom periodu uočava se sve intenzivnija bilateralna komunikacija Srbije (RS) i Sjedinjenih Američkih Država (SAD), sa optimističnim tonovima. Ovo prati i drugačiji odnos pro-vladinih medija o SAD generalno. Svi spomenuti trendovi itekako imaju veze sa dinamikom pregovora Beograda i Prištine.

Glavna politička karakteristika perioda u kome se analizira nacrt Strategije odbrane Republike Srbije jeste neizvesna sudbina sadašnje forme pregovora sa zvaničnom Prištinom pod pokroviteljstvom EU i uz podršku SAD.

Od septembra 2018. godine kada je CEAS objavio analizu nacrtu nove SNB do decembra 2018. kada objavljujemo analizu nacrtu SO odnosi Beograda i Prištine su značajno pogoršani, prvo najavom transformacije Kosovskih bezbednosnih snaga po ubrzanoj proceduri, što je zvanični Beograd s razlogom uznemirilo, a zatim zbog neprihvatljive odluke Prištine da uvede povećanu carinu od 100% na robu iz Srbije i Bosne i Hercegovine. Ova odluka donešena je samo par dana posle odluke Interpola da Kosovu onemogući članstvo, a čemu je i intenzivna legitimna diplomatska inicijativa Srbije doprinela. Tenzije na severu Kosova uzrokovane kontroverznim stilom hapšenja i pokušaja hapšenja pojedinih Srba od strane kosovskih policijskih snaga. No njima doprinose i tendenciozno nejasne izjave srpskih zvaničnika o procedurama ulaska različitih formacija kosovskih i međunarodnih bezbednosnih struktura na severni deo Kosova i netačna interpretacija uloge i mandata KFOR-a, što dodatno doprinose rastu nestabilnosti, gubljenju poverenja i generalnom gušenju dijaloga u postojećoj formi.

CEAS pozdravlja diplomatsku i svaku drugu uzdržanost koju Republika Srbija za sada demonstrira u ovim izuzetno složenim okolnostima.

CEAS pozdravlja napore Republike Srbije da se poboljšaju stambeni i drugi materijalni aspekti pripadnika sistema bezbednosti i oružanih snaga koji se u poslednje vreme intenziviraju.

CEAS razume u načelu permanentni proces razmatranja najbolje ostvarivih opcija popunjavanja u sistemu bezbednosti i odbrane.

CEAS pozdravlja nedavne promene u Vojsci Srbije i smatra ih vrlo korisnim za napore Republike Srbije da iznađe mirno, kompromisno multidimenziono rešenje odnosa sa Prištinom i nastavi da doprinosi regionalnom miru i stabilnosti.

CEAS u načelu pozdravlja budžetske planove za fiskalnu 2019. godinu kojim je predviđeno da vojska dobija 23, a policija desetak milijardi dinara više nego prethodne godine, ali smatra da Republika Srbija i sa kratkoročnog i sa strateškog aspekta mora obratiti pažnju na globalne trendove vezane za potencijalne nabavke skupljih modernijih sistema.

Iako se u samom nacrtu SO kaže da je uloga strategije i u „planiranju i finansiranju odbrane i angažovanju resursa odbrane RS“ teško je da će se pravac u kome to ide naslutiti dalje u dokumentu koji spominje i načelno skup koncept „totalne odbrane“. Ni novi nacrt budžeta RS nije informativniji u tom smislu.

CEAS podseća da je, na primer, američki Kongres 2017. godine usvojio CAATSA sankcije koje su u stvari zakon. Sekcija 231 tog zakona se zove „Uspostavljanje sankcija vezano za osobe uključene u transakcije sa obaveštajnim ili odbrambenim sektorima Vlade Ruske Federacije.“ U jednom delu te sekcije se kaže: “Zakon navodi da će Predsednik naložiti pet ili više mera sankcija opisanih u Sekciji 235 zakona u odnosu na osobu koju Predsednik utvrdi, na dan ili nakon datuma usvajanja, da se angažuje u značajnoj transakciji sa licem koje je deo, ili deluje u ime odbrambenog ili obaveštajnog sektora Vlade Ruske Federacije.”

CEAS je na ovu okolnost već upozoravao u svojoj analizi nove SNB iz septembra 2018. godine. Od tada do decembra 2018. godine čulo se par neodređenih izjava predstavnika državnog rukovodstva o kupovini borbenih sredstava, pa i onih iz Rusije, a ima indicija da će te nabavke ići preko Belorusije. Najčešće se spekuliše o helikopterima MI35 i raketnom sistemu Pancir, koji po CEAS saznanjima, zbog elemenata visoke tehnologije ugrađenih u njih, spadaju pod transakcije koje mogu biti kažnjene sankcijama po američkom zakonu CAATSA.

Za Srbiju bi, ako želi i dalje da se bori za podršku SAD u nalaženju obostrano prihvatljivog, kompromisnog multidimenzionog rešenja odnosa Beograda i Prištine, bilo pametno da pokuša da spomenute kupovine otkaže, ili da pokuša da ih kupi od treće strane. Ako su plaćanja već obavljena, CEAS smatra da bi bilo dobro da ako do sankcija dođe, one pogode pojedince odgovorne za koliziju, a ne ceo sistem, odnosno Republiku Srbiju i time ugroze njena očekivanja o podršci SAD-a u procesu formalizovanja odnosa sa Prištinom.

CEAS smatra da je nacrt nove SO prevashodno napisan, kao i nacrt SNB, da bi se zadovoljila forma u ispunjavanju očekivanja artikulisanih u procesu pregovora po poglavljima sa EU. Hronološka neusklađenost, kao i upitan kvalitet oba dokumenta, serija nekonzistentnosti, nedorečenosti i neusklađenosti sa aktuelnim zakonima govori u prilog tome. Verovatno zbog gore navedenog, nacrti novih strategija, iako predstavljeni javnosti još u proleće 2018. godine, do objavljivanja ovog izveštaja u decembru 2018. godine još nisu ušli u skupštinsku proceduru, a i ne zna se kad će se to desiti.

Strategija odbrane Republike Srbije u hijerarhiji pravnih akata zauzima mesto iznad zakona kojima se uređuje oblast odbrane, a proističe iz Ustava i Strategije nacionalne bezbednosti Republike Srbije kao hijerarhijski višeg stratejskog dokumenta. Međutim, Narodna skupština je u maju 2018. godine donela set zakona iz oblasti odbrane, u vreme kada su nacrti nove SO i SNB već bili na javnoj raspravi. Zato nije jasno na koji način će nova Strategija odbrane “usmeravati razvoj normativnih, doktrinarnih i organizacionih rešenja sistema

odbrane, planiranje i finansiranje”, jer će biti doneta nakon zakona kojima se ova oblast uređuje, a o njoj se raspravlja i verovatno će biti usvojena istovremeno, a ne nakon usvajanja nove SNB.

Generalni utisak o nacrtu SO je da je i on, kao i nacrt SNB, potpuno kosovocentričan, a time i rusocentričan, u smislu opisa ili odsustva konstatacija aktuelnih politika i percepcija Zapada prema aktuelnom režimu u Moskvi. CEAS procenjuje da je ova okolnost u funkciji očekivanja Beograda oko uloge Moskve u podršci iznalaženja kompromisnog rešenja oko Kosova. Ovo se vidi već u nepotpunom opisu bezbednosnog globalnog i regionalnog okruženja, definisanju „pretnji nacionalnim interesima“ i svemu drugom dalje u tekstu.

CEAS smatra da je glavni propust nacrtu SO to što izostavlja podređenost sistema odbrane demokratskoj civilnoj kontroli i javnom nadzoru, što bi u redigovanoj verziji nacrtu koji ulazi na glasanje u skupštinskoj proceduri moralo da se nađe.

CEAS smatra da je među glavnim propustima nacrtu SO to što su normativno i sadržinski neusklađeni vrlo bitni termini poput koncepata civilne odbrane, totalne odbrane i kritične infrastrukture, što bi u redigovanoj verziji koja ide u skupštinsku raspravu takođe moralo biti usaglašeno.

CEAS, kao organizacija koja u svom radu prevashodno prati dešavanja u evroatlantskom svetu, NATO, odnose EU-NATO i Srbija-NATO, smatra da u nacrtu SNB i nacrtu SO postoje značajni propusti koji se tiču spomenutih oblasti. Sam geografski položaj RS, pa nadalje sve do navođenja evropskih integracija kao nacionalnog interesa i okolnosti da su sve zemlje regiona u procesu evroatlantskih integracija ili jačanja saradnje, zahtevaju da se u nacrtima, bez obzira na okolnosti oko dijaloga sa Prištinom, spomene rat u Ukrajini koji je izostavljen kao bitna bezbednosno-politička okolnost, eksplicitnije spomenu međusobna percepcija EU i NATO kao ključnih partnera, njihov zajednički stav i mere prema aktuelnom režimu u Moskvi, te jačanje i širenje oblasti saradnje EU i NATO. Isto je i sa nedavnim prijemom Crne Gore u NATO, što je faktor koji značajno doprinosi regionalnoj bezbednosti.

CEAS smatra da je imajući u vidu da su evropske integracije Srbije u nacrtu SNB izdignute na nivo nacionalnog interesa apsolutno neprihvatljivo da se u istom pasusu konstatuju značaj Zajedničke spoljne, bezbednosne i odbrambene politike Evropske unije (ZBOPEU) i Organizacije Ugovora o kolektivnoj bezbednosti (ODKB).

CEAS-u nije jasno na osnovu čega se u nacrtu SO konstatuje da će „Ruska federacija nastaviti da jača svoj politički uticaj i unapređuje svoje kapacitete, a istovremeno i svoju poziciju u pojedinim regionima u svetu“, a pogotovu zašto se to konstatuje samo za Rusku Federaciju i zašto se eksplicitnije ne kaže na koje regione se to odnosi. Slučajno ili ne, u nacrtu SO u idućem pasusu govori se o problemima evropske bezbednosti i odbrane koji su kako autori navode „posebno izraženi u regionu Jugoistočne Evrope.“

CEAS smatra da je vrlo indikativno da se u postojećoj SO u delu Bezbednosno okruženje s razlogom vrlo detaljno kaže: „Poseban značaj za učvršćavanje mira i stabilnosti u regionu jugoistočne Evrope imaju regionalne bezbednosne inicijative: Proces saradnje u JIE (SEECF), NATO inicijativa za jugoistočnu Evropu (SEEI), Regionalni savet za saradnju (RCC), Proces saradnje ministara odbrane jugoistočne Evrope (SEDM), jadransko-jonska inicijativa (AP), Inicijativa za saradnju u jugoistočnoj Evropi (SECI) i Forum za pomoć

jugoistočne Evrope (SEEC). Uključivanje država jugoistočne Evrope u rad tih inicijativa, institucionalizacija njihovog delovanja i razvoj bilateralnih odnosa značajno doprinose izgradnji saradnje poverenja s time i bezbednosti u regionu.“ S druge strane novi nacrt SO ne spominje eksplicitno spomenute inicijative, njihovu prirodu i vezu sa NATO ili SAD.

CEAS smatra da su se u oba nacrta konkretnije morale spomenuti okolnosti poput obima i dubine saradnje Srbije sa NATO u okviru Individualnog akcionog plana partnerstva sa NATO i kroz druge okvire, kao i dalji planovi saradnje.

CEAS smatra vrlo indikativnim da se tek u nacrtima strateških dokumenata 2018. uvodi fraza „posledicama ratnih dejstava“ (a kojih osim NATO bombardovanja) i to u poglavlju Izazovi, rizici i pretnje bezbednosti od značaja za odbranu nacrta Strategije odbrane, ali ne i u nacrtu nove Strategije nacionalne bezbednosti gde im je metodološki mesto.

CEAS posebno naglašava da su novi nacrti strategija objavljeni u aprilu 2018, da je javna rasprava o njima trajala do 15. maja 2018, a da je Skupština Srbije 18. maja 2018. donela odluku o formiranju Komisije za istragu posledica NATO bombardovanja 1999. godine po zdravlje građana i životnu sredinu. Prvi preliminarni izveštaj Komisije se očekuje tek 2020. godine, pa ostaje nejasno po kojim kriterijumima su posledice već uvedene u nacrt SO.

Nacrt nove SO uvodi pojam totalne odbrane, ali skoro uopšte se ne daju ni okviri šta bi to trebalo da podrazumeva, niti kako se planira njegovo finansiranje. CEAS smatra da pojam totalne odbrane u verziji nacrta SO koji uđe u skupštinsku proceduru mora biti malo detaljnije uveden. Generalno, CEAS smatra da bi za državu poput Srbije detaljnije razmatranje modela skandinavskih i baltičkih zemalja, kako članica NATO-a tako i vojno nesvrstanih, totalne odbrane, odgovora na hibridne pretnje i reagovanje u vanrednim situacijama, kao i način popunjavanja snaga bilo vrlo korisno.

CEAS smatra da je, zbog svega gore navedenog, prvo preko potrebno formalizovati normalizaciju odnosa između Beograda i Prištine koji predstavljaju poslednji veliki nerešeni faktor nasleđa Miloševićevog režima i ratova devedesetih. U skladu sa novim, nadajmo se multidimenzionim sporazumom, koji Srbiju neće ostaviti kao potpunog gubitnika, potrebno je ući u proces izmene postojećeg Ustava ili usvajanja novog. U ovim izmenama potrebno je bolje normirati osnovne postulate sistema bezbednosti i odbrane. U skladu sa novonastalim okolnostima, nastavka ili odustajanja od EU integracija pre svega, potrebno je usvojiti iskrenu i sveobuhvatnu strategiju spoljne politike koja više ne bi smela biti reducirana na eventualni nastavak EU integracija, kao što je sada slučaj. Tek onda bi se trebala donositi nova krovna bezbednosna i odbrambena dokumenta. Ona moraju biti u suštinskom i normativnom skladu sa izabranom spoljnopoličkom orijentacijom Srbije, s jedne, i sa geopolitičkim i geostrateškim okruženjem sa druge strane, te sadržati jasne odredbe o podeli vlasti, vladavini prava i ljudskih prava i demokratskog nadzora nad sistemom bezbednosti. Nova strateška dokumenta moraju definisati, u mnogo preciznijem vidu, stepen i obim saradnje EU sa NATO, Srbije sa EU i sa NATO, kao i buduće trendove saradnje i EU i Srbije sa NATO, ako Srbija ostane na putu evropskih integracija.

Srbija u oblasti odbrane, pre formalizacije odnosa sa privremenim organima Kosova, ustavnih izmena i novog suštinskog spoljnopoličkog opredeljenja, koje uveliko određuje i modele saradnje ili integracija u oblastima bezbednosti i odbrane, ne bi trebala da odvajala velika budžetska sredstva za kupovinu oružija i borbenih sredstava, već da ih mahom investira u poboljšanje materijalnog stanja pripadnika sistema bezbednosti i odbrane.

Ukratko, PRE SVEGA rešiti pitanja oko KOSOVA da bi se Srbija izvukla iz, sa aspekta demokratske konsolidacije društva i države, nemoguće situacije u kojoj je pitanje KOSOVA PRE SVEGA, i ušla u novu u kojoj je DEMOKRATSKA SRBIJA PRVO izvodljiva opcija.

Napomena: Do datuma objavljivanja ovog izveštaja, početkom decembra 2018, još uvek nisu objavljene redigovane verzije nacrtu Strategija nacionalne bezbednosti i odbrane Republike Srbije, niti je utvrđen datum kada će se finalni nacrti dokumenata naći u skupštinskoj proceduri. Nadamo se da će ovaj Izveštaj CEAS-a poslužiti članovima nadležnog skupštinskog odbora i narodnim poslanicima tokom rasprave koja se bude vodila u Narodnoj Skupštini, te medijima, komentatorima i drugim relevantnim akterima koji budu pratili raspravu i usvajanje.

Beograd, decembar 2018. godine

O CEAS-u

Centar za evroatlantske studije (CEAS) je nezavisna socio – liberalna think-tank organizacija osnovana 2007. godine u Beogradu, Srbiji.

CEAS se u svom radu vodi motom: napredak, posvećenost, uticaj.

Zalažemo se za:

- Prihvatanje principa primata individualnih nad kolektivnim pravima, uz poštovanje onih prava koje pojedinci mogu ostvarivati samo kroz zajedničko delovanje;
- Jačanje principa sekularne države i promociju agnostičkog poimanja sveta;
- Izgradnju i očuvanje otvorenijeg, slobodnijeg, prosperitetnijeg i kooperativnijeg internacionalnog poretka, zasnovanog na inteligentnoj globalizaciji.

Naš istraživački rad i zagovaranje su usmereni na:

- Analizu srpske spoljne i bezbednosne politike, praćenje dešavanja u zemljama članicama trans-atlantskog sveta, NATO i EU;
- Promociju punopravnog i aktivnog članstva Srbije u EU i NATO;
- Praćenje ruskog i drugih nedemokratskih ili neprijateljskih uticaja na stabilizaciju i demokratizaciju Zapadnog Balkana;
- Argumentovanje značaja veze između reforme sektora bezbednosti i tranzicione pravde u post-konfliktnim društvima;
- Promociju međunarodne humanitarne i bezbednosne doktrine Odgovornosti da se zaštiti (R2P);
- Metode prevazilaženja demokratskog deficita multikulturalizma.

Među CEAS-ovimi najvažnijim izveštajima su: „Širom zatvorenih očiju: Jačanje ruske meke moći u Srbiji - ciljevi, instrumenti i efekti“ (2016), „Vodič kroz informacionu bezbednost u Republici Srbiji“ (2016), „Karika koja nedostaje - Reforma sistema bezbednosti, 'vojna neutralnost' i EU integracije u Srbiji - Kako da EU najbolje iskoristi svoj uticaj da zagovara održive reforme“ (2014), „U korak sa privatnim sektorom bezbednosti – II“ (2015), „U korak sa privatnim sektorom bezbednosti“ (2013), „X Faktor Srbija“ (2013), „CEAS analiza – Zakon o tajnosti podataka“ (2015), „CEAS analiza - Bezbednosne provere u Srbiji“ (2015), „CEAS analiza- Zaštita uzbunjivača u Srbiji“ (2015), „Totalna rekonstrukcija“ (2014), „10 razloga za NATO“ (2014), „CEAS analiza Zakona o izmenama i dopunama Zakona o Bezbednosno-informativnoj agenciji“ (2014), „Putinov orkestar“ (2014), „Putinizacija“ (2014), itd.

CEAS je jedini član iz Jugoistočne Evrope u Međunarodnoj koaliciji za odgovornost da se zaštiti (ICRtoP) . Koalicija povezuje nevladine organizacije iz celog sveta kako bi zajednički

jačali normativni konsenzus doktrine Odgovornost da se zaštiti (RtoP). Cilj Koalicije je bolje razumevanje RtoP i zagovaranje jačanja kapaciteta međunarodne zajednice za prevenciju i zaustavljanje genocida, ratnih zločina, etničkog čišćenja i zločina protiv čovečnosti, kroz mobilizaciju organizacija nevladinog sektora i udružene aktivnosti kako bi se spasili životi u RtoP specifičnim situacijama.

CEAS je takođe član koalicije za Regionalnu komisiju za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim ozbiljnim kršenjima ljudskih prava počinjenih na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. do 2001. godine (REKOM) . Nju čini preko 1,800 organizacija iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Kosova, Makedonije, Srbije i Slovenije, koje zagovaraju njeno osnivanje.

CEAS je među najuglednijim i najuticajnijim think-tank organizacijama na Balkanu, sa širokim medijskim, institucionalnim i društvenim uticajem. CEAS su citirali ugledni liberalni mediji, kao što su New York Times, Washington Post, Politico, itd. U decembru 2016. godine Politico je svrstao direktorku CEAS-a Jelenu Milić među 28 najuticajnijih evropskih ličnosti koje „talasaju, pokreću i oblikuju Evropu“ .

Sredinom 2018. godine CEAS je postao jedna od 22 vodeće međunarodne organizacije, i jedina sa Zapadnog Balkana, koje su partneri Atlantskog saveta (AC SAD) na novom strateškom projektu DisinfoPortal. AC SAD se, inače, smatra jednom od najuticajnijih think thank organizacija u svetu.

CEAS-ove projekte su do sada podržali: Fond za otvoreno društvo (OSF); Think- Tank fond sa sedištem u Mađarskoj; Nacionalna zadužbina za demokratiju, SAD; Fondacija braće Rockefeller, SAD; Evropska komisija; Balkanski fond za demokartiju – GMF, Srbija; NATO odeljenje za javnu diplomatiju; Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OSCE), Srbija; Ambasada Kraljevine Norveške u Beogradu; Višegrad Fond, Slovačka; Friedrich Nauman Fondacija, Srbija; Friedrich Ebert Fondacija, Srbija; Ambasada SAD u Srbiji.

Više informacija o svim aktuelnim i realizovanim projektima može se naći direktno na: <https://www.ceas-serbia.org/en/projects>.